

Rannikkokalastuksen ja kalankasvatuksen näköalat Lounais-Suomen saaristossa

Paikallisyhteisö ja vuorovaikutus

Juhani Salmi, Pekka Salmi ja Timo Mäkinen

RIISTA - JA KALATALOUS — TUTKIMUKSIA

2/2009

RIISTA- JA KALATALOUS

TUTKIMUKSIA

2 / 2 0 0 9

Rannikkokalastuksen ja kalankasvatuksen näköalat Lounais-Suomen saaristossa

Paikallisyhteisö ja vuorovaikutus

Juhani Salmi, Pekka Salmi ja Timo Mäkinen

Julkaisija:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Helsinki 2009

Kannet kuvat: Pekka Salmi, Mika Remes

Julkaisujen myynti:
[www.rktl.fi /julkaisut](http://www.rktl.fi/julkaisut)
[www.juvenes.fi /verkkokauppa](http://www.juvenes.fi/verkkokauppa)

Pdf-julkaisu verkossa:
[http://www.rktl.fi /julkaisut](http://www.rktl.fi/julkaisut)

ISBN 978-951-776-717-0 (painettu)
ISBN 978-951-776-718-7 (verkkójulkaisu)

ISSN 1796-8860 (painettu)
ISSN 1796-8879 (verkkójulkaisu)

Painopaikka: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere 2009

Sisällys

Tiivistelmä.....	4
Sammandrag	5
Abstract.....	6
1. Johdanto.....	7
2. Aineisto ja menetelmät	8
3. Elinkeinonharjoittajien ja muiden paikallisten asukkaiden näkemykset.....	10
3.1. Käsitys omasta saaristolaisuudesta.....	10
3.2. Paikallisten tuki elinkeinoille.....	11
3.2.1. Ammattikalastuksen saama tuki.....	11
3.2.2. Kalankasvatuksen saama tuki	12
3.3. Vapaa-ajansektorin tuki elinkeinoille	13
3.3.1. Ammattikalastuksen saama tuki.....	13
3.3.2. Kalankasvatuksen saama tuki	16
3.4. Hallintojärjestelmän tuki elinkeinoille.....	17
3.4.1. Ammattikalastuksen saama tuki.....	17
3.4.2. Kalankasvatuksen saama tuki	19
3.5. Tulevaisuus.....	21
3.5.1. Ammatin lopettamisaikeet.....	21
3.5.2. Muuttamisaikeet saaristosta	23
3.5.3. Elinkeinojen uhat ja mahdollisuudet.....	24
4. Organisaatioiden ja hallinnon edustajien näkemykset	27
4.1. Ammattikalastus – ongelmat ja tulevaisuus	27
4.2. Kalankasvatus: ongelmat ja tulevaisuus	28
4.3. Näkemyksiä kestävästä kehityksestä	29
5. Johtopäätökset	31
5.1. Yhteisöjen uudet haasteet.....	31
5.2. Yhteistyö luo perustaa uusille yritysideoille	32
Viitteet.....	33

Tiivistelmä

Kalavesien käyttöä koskevan päätösvallan merkittävä siirtyminen paikallisyhteisöiltä keskuhallinnolle on muuttanut perinteisiä toimintamalleja. Lounais-Suomen saaristossa tehdyissä haastatteluissa ammattimaiset kalastajat, kalankasvattajat ja paikalliset asukkaat kokivat, että paikallisyhteisö tukee elinkeinoja ja että kalaelinkeinot ovat tärkeitä niin aluetalouden kuin kulttuurinkin kannalta. Vapaa-ajanviettäjä nähtiin usein myös elinkeinon tukijoina ja tulevaisuuden turvaajina. Sen sijaan keskushallinnon, EU:n ja viranomaisten antamaan tukeen suhtauduttiin epäluuloisesti. Hallinnon ja alueella toimivien organisaatioiden edustajien painotukset Lounais-Suomen saariston sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden osalta vaihtelivat suuresti. Yleisesti ehdotettiin arvokeskustelun käynnistämistä ammattimaisen kalastuksen ja kalankasvatuksen asemasta osana alueen yleistä kehittämistä. Samalla perättiin sektoriajojen ylittävän yhteistyön edistämistä. Sosiaalisesti kestävä kehitys edellyttää neuvottelujen ohella myös epävirallisia yhteistyömuotoja. Tutkimusalueella ryhmien välistä luottamusta voidaan lisätä monipuolistamalla vapaa-ajan toimijoiden ja kalaelinkeinojen harjoittajien keskinäistä palvelutarjontaa. Osapuolten välisen vuorovaikutuksen lisääminen tukee elinkeinon harjoittajien mahdollisuuksia saada käyttöönsä uusia vesialueita. Tässä raportissa valotetaan EU:n rahoittaman kansainvälisen AQCESS-hankkeen Suomen tapaustutkimuksen sosiaalista kestävyyttä koskevia havaintoja. Ne perustuvat laadullisen haastatteluaineiston analyysiin.

Asiasanat: ammattikalastus, kalankasvatus, Lounais-Suomen saaristo, sosiaalinen kestävyys, toiminnot, vapaa-aika, yhteisöllisyys

Salmi, J., Salmi, P. & Mäkinen, T. 2008. Rannikkokalastuksen ja kalankasvatuksen näköalat Lounais-Suomen saaristossa: paikallisyhteisö ja vuorovaikutus. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia* 2/2009. 34 s.

Sammandrag

Bestämmanderätten angående bruk av fiskevattnen har i stor utsträckning frångåtits lokalsamhället och överförs till centralförvaltningen, vilket har påverkat de traditionella verksamhetsmodellerna. Enligt de intervjuer som gjorts i vår sydvästra skärgård upplevde yrkesfiskare, fiskodlare och befolkningen att det lokala samhället stöder näringsgrenarna och att fiskerinäringarna är viktiga både för den lokala ekonomin och kulturen. Näringsidkarna ansåg att fritidsbefolkningen ofta stödde fiskerinäringen och var garanter för framtiden. Däremot var inställningen till centralförvaltningen, EU och myndigheterna misstänksam. Inom förvaltningen och bland representanterna för olika organisationer på området fanns stor variation i uppfattningarna ifråga om skärgårdsområdets sociala, ekonomiska och ekologiska hållbarhet. Allmänt föreslogs en diskussion om yrkesfiskets och fiskodlingens ställning i relation till områdets övriga utveckling. Samtidigt efterlystes ett befrämjande av samarbetet över sektorgränserna. En hållbar social utveckling förutsätter också inofficiella samarbetsformer som supplement till officiella förhandlingar. På området kan förtroendet mellan olika grupperingar ökas genom att mångsidigt förbättra serviceutbudet mellan fritidsaktörer och fiskerinäring. En ökad växelverkan mellan parterna stöder näringsidkarnas möjligheter att få tillgång till nya vattenområden.

Denna rapport belyser för Finlands del fallstudiens observationer rörande den sociala hållbarheten. Studien är en del av det EU-finansierade internationella AQCESS-projektet. Observationerna bygger på en kvalitativ analys av intervjumaterialet.

Nyckelord: Finlands sydvästra skärgård, fiskodling, fritidsverksamhet, samhällelig växelverkan, social hållbarhet, yrkesfiske

Salmi, J., Salmi, P. & Mäkinen, T. 2008. Kustfiskets och fiskodlingens utsikter i Finlands sydvästra skärgård: lokalsamhälle och växelverkan. *Riista- ja kalantutkimus – Tutkimuksia* 2/2009. 34 s.

Abstract

A substantial part of the decision-making power affecting the use of fishing waters has shifted away from the community to the upper levels of governance and this has contributed to confrontations between those using the waters to for their livelihood and leisure users. In interviews conducted in the Southwestern Archipelago of Finland, commercial fishers, fish farmers and local inhabitants considered that the local community supports livelihoods and that these fish-based sources of income are important in terms of both regional economics and culture. Leisure dwellers were often also considered as supporting the livelihoods and their future. However, attitudes towards the central administration, the EU and other authorities were suspicious. Among administrative and regional organisations, there are significant variations in emphasis regarding the economic and ecological sustainability of the Southwestern Archipelago. Many respondees suggested the introduction of value discussions about the position of commercial fishing and aquaculture as a part of regional development activities. Cross-sectoral collaboration was also proposed. Socially sustainable development necessitates interaction between the actors involved and includes unofficial forms of collaboration, which strengthen trust between the parties. Entrepreneurs may improve the availability of new fishing waters and the adherence to local codes of conduct by diversifying both the supply of services and the interaction of longer-term holiday residents and tourists.

This report illustrates social sustainability in the context of the Finnish case study in the EU-funded AQCESS-project. The findings are based on analyses of qualitative material.

Keywords: commercial fishing, community, fish farming, leisure activities, social sustainability, South-western archipelago

Salmi, J., Salmi, P. & Mäkinen, T. 2008. Views of coastal fishery and fish farming in the Finnish South-western archipelago: local community and interaction. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia* 2/2009. 34 p.

1. Johdanto

Kalavesien käyttöä koskeva keskustelu on vilkasta. Usein on tuotu esille, että elinkeinoja koskevat päätökset tehdään etäällä tai paikallisten kalaelinkeinojen harjoittajien ja kalaveden omistajien näkemyksiä ei oteta riittävästi huomioon. Päätösten hyväksyttävyyden ratkaisevaa kalatalouden päätöksentekojärjestelmän käytännön toimivuuden kannalta. Kalakantojen kestävydestä ja kalastajien taloudellisesta toiminnasta saatavan tiedon ohella tarvitaan tietoa elinkeinonharjoittajien ja muiden paikallisten toimijoiden näkemyksistä ja alueen kulttuurista. Sosiaalinen kestävyys on usein jäänyt ekologisten ja taloudellisten näkökulmien varjoon. Rannikon (2004) mukaan sosiaalisesti kestävä kehitys lisää ihmisten elämänhallintaa sekä ylläpitää ja vahvistaa heidän yhteisöllistä identiteettiään. Siihen liittyy myös yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus. Lisäksi kalastuksen kestävä hallinta kannalta tärkeäksi on esitetty institutionaalista kestävyttä, jolla tarkoitetaan muun muassa toimintarakenteiden pysyvyyttä. Kalastuksen kokonaiskestävyys edellyttää kestävyuden eri ulottuvuuksien yhtäaikaista myönteistä kehitystä.

Vaikka tämä tutkimus käsittelee ennen kaikkea kalatalouden sosiaalista kestävyttä, niin analysoinnissa otetaan huomioon myös muut kestävyuden osa-alueet. Analyysi perustuu ammattikalastajilta, kalankasvattajilta ja paikallisilta asukkailta sekä avaininformanteilta kerättyyn laadulliseen haastatteluaineistoon. Kalatalouselinkeinojen harjoittajat ja muut toimijat ottivat kantaa muun muassa paikallisen väestön vaikutusmahdollisuuksiin, työllistymiseen, hallinnollisten ja sosiaalisten järjestelmien toimivuuteen sekä paikallisen kulttuurin jatkuvuuteen. Raportti on jaettu kahteen päälukuun. Ensimmäisessä tarkastellaan kalatalouselinkeinojen harjoittajien ja paikallisten asukkaiden näkemyksiä. Toisessa luvussa esittelemme resursseja käyttävien ja kalavesien omistajien organisaatioiden, paikallisten ja alueellisten toimijoiden sekä sektorihallinnon edustajien näkökulmia. Viimeinen luku pohtii yhteisöllisyyden ja yhteistyön merkitystä elinkeinojen tulevaisuuden kannalta.

Tämä raportti liittyy EU:n rahoittamaan kansainväliseen AQCESS (Aquaculture and Coastal Economic and Social Sustainability; Vesiviljely ja rannikkoalueiden kestävä taloudellinen ja sosiaalinen kehitys) -tutkimushankkeeseen, johon osallistui tutkimusryhmiä myös Irlannista, Skotlannista, Portugalista ja Kreikasta.

2. Aineisto ja menetelmät

Tutkimusaineisto kerättiin kolmella toisistaan luonnonoloiltaan ja kulttuuriltaan poikkeavalla osa-alueella, joissa ammattikalastuksen ohella myös kalankasvatus työllistää paikallista väestöä. Tällä perusteella Saaristomeren pohjoisosan suomenkielisestä saaristosta poimittiin tutkimuskunniksi Kustavi, Rymättylä ja Velkua. Saaristomeren eteläosasta tutkimukseen valittiin ruotsinkieliset Nauvo, Iniö ja Houtskari. Ahvenanmaan saaristokuntia edustivat Föglö, Kumlinge ja Brändö.

Tutkimusalueella oli vuonna 2001 hieman yli 320 ammattikalastajaa, joista haastateltaviksi poimittiin satunnaisotannalla 113. Vähintään 30 % kokonaistuloistaan ammattikalastuksesta saaneista haastateltiin suunnilleen joka neljäs. Tulorajan alle jääneistä haastateltaviksi poimittiin joka kahdeksas. Kalankasvatuksen osalta otannan perusyksikön muodostivat kasvatusyrietykset, joita tutkimuskunnissa oli kaikkiaan 37. Omistajahaastatteluja tehtiin 44 ja lisäksi haastateltiin sattumanvaraisesti 20 kalankasvatustyöntekijää (Salmi ym. 2004a). Kalankasvatusalalla työskenteleviä arvioitiin tutkimusalueella olevan kaikkiaan 220, joista 170 oli työntekijöitä. Molemmilla Saaristomeren osa-alueilla haastateltavat paikallisen väestön edustajat poimittiin satunnaisesti väestörekisteristä siten, että näytteen ikärakenne vastasi väestön keskimääräistä jakaumaa. Ahvenanmaan väestörekisteriä ei ollut käytettävissä, joten haastateltavat poimittiin sattumanvaraisesti ottamalla samalla huomioon väestön arvioitu yleinen ikärakenne. Paikallisten asukkaiden haastatteluja kertyi kaikkiaan 47.

Ammattikalastajia, kalankasvattajia ja muuta paikallista väestöä varten tehtiin kullekin omat haastattelulomakkeet, joiden kysymykset pyrittiin laatimaan mahdollisimman samansisältöisiksi. Puolistrukturoidut haastattelulomakkeet sisälsivät 43 kysymystä alakohtineen. Keskeisen kysymyskokonaisuuden muodostivat ammattikalastajille ja kalankasvattajille esitetyt kahdeksan ja muille asukkaille esitetyt kymmenen perusväittämää, joilla pyrittiin kartoittamaan ammatin merkityssisältöä ja suhdetta muihin toimijoihin (taulukko 1). Haastateltavia pyydettiin aluksi ilmoittamaan, ovatko he väittämästä 1) samaa mieltä, 2) eri mieltä vai 3) eivät osaa sanoa. Tämän jälkeen haastattelija esitti informantille pyynnön: ”Voisitko perustella hieman tarkemmin, miksi valitsitte tämän vaihtoehdon?” Haastattelijan tuli kirjata haastattelun perustelut 3–5 lauseella ja mahdollisimman tarkoin puhekielellä. Väittämien ohella kaikille kolmen intressiryhmän edustajille esitettiin elinkeinojen tulevaisuutta koskeva avoin kysymys.

Haastatteluaineiston keruuseen osallistui kolme paikalliseen kalatalouteen hyvin perehtynyttä henkilöä. Myös aineiston analysoinnista vastaava Juhani Salmi osallistui haastatteluiden tekemiseen. Kukin haastattelija keräsi aineistoa yhdeltä osa-alueelta. Saaristomeren pohjoisosassa haastattelihoita oli kaksi ja molemmilla ruotsinkielisillä alueilla yksi. Haastattelut tehtiin yleensä kalastajan kotona. Haastattelut ajoittuivat joulukuun 2001 ja kesäkuun 2002 väliseen aikaan. Vastausten laajuudessa oli vastaajien persoonallisista ominaisuuksista johtuvia eroja; jotkut kysymykset kirvoittivat ottamaan kantaa käsiteltäviin teemoihin perusteellisestikin. Monisanaisimmin vastaajat kommentoivat saariston vapaa-ajankäyttöä koskevaa väittämää, mutta myös suhdetta viranomaisiin valaistiin usein esimerkein. Monipuolisimmat vastausten perustelut saatiin Saaristomeren pohjoisosasta, sen sijaan Ahvenanmaalta saadut kommentit olivat melko lyhyitä. Tämä alueellinen ero johtunee haastattelijoiden erilaisista käytännöistä kirjata kuulemansa. Osa vastaajista ei halunnut perustella näkemyksiään.

Taulukko 1. Ammattimaisesti kalastaville (A), kalankasvattajille (K) ja muille asukkaille (M) esitetyt väittämät.

Väittämä	A	K	M
Tunnen itseni saaristolaiseksi	+	+	+
Haluan pysyä kalastajana koko elämäni ajan	+		
Haluan pysyä kalankasvattajana koko elämäni ajan		+	
Ilman kalastusmahdollisuuksia muuttaisin alueelta pois	+		
Ilman kalankasvatustyötä muuttaisin alueelta pois		+	
Tärkein asia punnitessani nykyisen elinkeinon jatkomahdollisuuksia on vertailla tuntiansioita muualta saataviin tuntiansioihin	+	+	
Paikalliset ihmiset tukevat kalastustani ja ihmisten edellytyksiä pysyä alueella	+		
Paikalliset ihmiset tukevat ammattimaista kalastusta ja ihmisten edellytyksiä pysyä alueella			+
Paikalliset ihmiset tukevat kalankasvatusta ja ihmisten edellytyksiä pysyä alueella		+	+
Ammattimainen kalastus on tärkeää alueen työllisyyden kannalta			+
Kalankasvatus on tärkeää alueen työllisyyden kannalta			+
Matkailijat, kesäasukkaat ja virkistyspalveluiden järjestäjät tukevat kalastustani ja ihmisten edellytyksiä pysyä alueella	+		
Matkailijat, kesäasukkaat ja virkistyspalveluiden järjestäjät tukevat ammattimaista kalastusta ja ihmisten edellytyksiä pysyä alueella			+
Matkailijat, kesäasukkaat ja virkistyspalveluiden järjestäjät tukevat kalankasvatusta ja ihmisten edellytyksiä pysyä alueella		+	+
EU, valtiovalta ja viranomaiset tukevat kalastustani ja ihmisten edellytyksiä pysyä alueella	+		
EU, valtiovalta ja viranomaiset tukevat ammattimaista kalastusta ja ihmisten edellytyksiä pysyä alueella			+
EU, valtiovalta ja viranomaiset tukevat kalankasvatusta ja ihmisten edellytyksiä pysyä alueella		+	+
Olen valmis osallistumaan kalastusta ja saaristoa koskevaan päätöksentekoon	+		
Olen valmis osallistumaan kalankasvatusta ja saaristoa koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon		+	
Olen valmis osallistumaan saaristoa ja sen elinkeinoja koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon			+

Taulukko 2. Haastatellut avainhenkilöt.

Ryhmä	Haastatellut	Toimijaryhmä
Resurssien käyttäjät ja kalavesien omistajat	7	Suomen Ammattikalastajaliitto ry. (2)
		Saaristomerén uistelijat ry. (1)
		Suomen Kalankasvattajaliitto (2)
		Kalastajien neuvontajärjestö (2)
Sektorihallinnon edustajat	5	Ympäristölupavirasto (2)
		Alueellinen ympäristökeskus (1)
		Ahvenanmaan maakuntahallitus (1)
		TE-keskus (1)
Muut toimijat	3	Kuntien edustajat (2)
		Saaristomerén biosfäärialue (1)

Avainhenkilöhaastatteluja tehtiin kaikkiaan 15. Niissä olivat edustettuina muun muassa resurssien käyttäjät ja kalavesien omistajia edustavat organisaatiot sekä sektorihallintoa edustavat tahot (taulukko 2). Haastattelut tehtiin vuosina 2002–2004.

Avainhenkilöille tehtiin henkilökohtainen teemahaastattelu, joka nauhoitettiin. Tärkeimmät teemat koskivat ammattikalastuksen ja kalatalouden kestäväää kehitystä sekä hallintojärjestelmän kehittämistä. Keskusteluissa käsiteltiin myös eri intressiryhmien välisiä konflikteja ja niiden ratkaisumalleja. Avainhenkilöille esitettiin samansisältöisiä kalatalouselinkeinojen asemaa ja tulevaisuutta koskevia väittämiä kuin elinkeinonharjoittajille ja muille asukkaille ja myös avainhenkilöitä pyydettiin perustelemaan vastauksensa.

Kalastajien, kalankasvattajien ja paikallisten asukkaiden näkemykset ryhmiteltiin väittämän teeman mukaisiin luokkiin. Kunkin teeman osalta esittelemme strukturoitujen kysymysten avulla saatuja ryhmien kannanottojen jakaumia prosenttilukuina. Haastatteluista on poimittu sanatarckoja ja mahdollisimman havainnollisesti teemaa käsiteltäviä sitaatteja. Kunkin sitaatin jälkeen on suluisa mainittu haastatellun intressiryhmä ja mahdollisesti asuinalueeseen tai pyyntitapaan liittyviä tietoja.

3. Elinkeinoharjoittajien ja muiden paikallisten asukkaiden näkemykset

3.1. Käsitys omasta saaristolaisuudesta

Ammattimaisille kalastajille, kalankasvattajille ja paikallisille asukkaille esitettiin väittäma ”*Tunnen itseni saaristolaiseksi*”. Kaikki kalastajat, yhtä lukuun ottamatta, katsoivat olevansa saaristolaisia. Kalankasvatusalalla työskentelevistä 89 % ja paikallisista asukkaista neljä viidestä (79 %) luokitteli itsensä varauksetta saaristolaiseksi.

Saaristolaisena itseään pitivät henkilöt, joiden lapsuudenkoti on saaristossa tai jotka asuvat siellä. Syntyperän merkitystä saaristolaisuudessa korostettiin. Vaikka nykyiseen kotipaikkaan sittemmin olisi rakennettu maantiesilta, useimmat katsoivat edelleenkin olevansa saaristolaisia.

Saaristomeren pohjoisosassa asuvista muutamat asettivat oman saaristolaisuutensa kyseenalaiseksi, koska lossien tilalle rakennetut maantiesillat ovat vähentäneet vesillä liikkumisen tarvetta. He, jotka eivät halunneet luokitella itseään saaristolaisiksi, perustelivat näkemystään eri tavoin: he eivät ole syntyperäisiä tai ovat asuneet saaristossa vasta vähän aikaa. Myös vuosien poissaolo saaristosta, tai mannermaalla oleva työpaikka, sai heidät kokemaan itsensä ei-saaristolaisiksi.

Saaristolaisuus käsitteenä sai haastateltujen ilmaisuissa maantieteellistä asuinpaikkaa syvällisemmän sisällön. Perusteluista ilmeni saaristolaisten vahva ja moniulotteinen luontosuhde, johon sisältyy vuodenaikojen rytmin sekä luonnon asettamien rajoitteiden ja mahdollisuuksien tunnistaminen. Luonnonilmiöt, kuten voimakkaat tuulet ja kelirikko, pakottavat etenkin ulkosaaristolaiset elämään luonnon armoilla. Luontoa säänvaihteluineen ei kuitenkaan koeta pelkästään rajoitteena, vaan kiehtovana ja jännittävänä osana arkipäivän elämää.

”Sanotaan, ett kesän ja talven ero tekee asumisen mielenkiintoiseksi. Tykkään ulkona tehdä töitä ja ulkona liikkua.” (Kalankasvattaja).

Haastateltujen mukaan saaristolaisuus ilmeni vahvana yhteisöllisyytenä, johon kuuluu yhteisten pelisääntöjen tunteminen ja tunnustaminen. Etenkin vesillä liikkuminen edellyttää toisten huomioonottamista ja auttamista. Yhteiskunnan järjestämien palveluiden puutteita saaristossa on korvattu keskinäisellä yhteistyöllä ja avulla.

Kalastajien ja kalankasvattajien arjessa korostuu paikallistuntemuksen merkitys. Käytännön kokemuksen kautta on itse opittava saaristossa liikkumisen ja elämisen taito, jota voi monipuolistaa vaihtamalla tietoja ja kokemuksia muiden yhteisön jäsenten kanssa. Monien haastateltujen mukaan saaristolaiseksi kasvaminen tapahtuu monipuolisten luontokokemusten kautta paikallisyhteisön tukemana. Näiden kriteerien katsottiin täyttyvän usein vain syntyperäisillä saaristolaisilla.

Kalastajat ja kalankasvattajat korostavat kalan, kalastuksen ja vesiympäristön tarjoamaa elämän sisältöä. Muut paikalliset asukkaat toivat painokkaasti esiin myös saaristomaiseman ja luonnon yleisemmät arvot. Erityisesti ammattikalastajat pitivät meren rannalla – tai ainakin sen lähistöllä – asumista ammatin kannalta arvokkaana. Näkymä merelle helpottaa säänvaihteluiden ja luonnonilmiöiden tarkkailua, joka helpottaa kalastamiseen liittyvää päätöksentekoa.

Saaristolaisuuteen kytkettiin myös vapauden tunne. Ammattikalastajat, ja jonkin verran myös kalankasvattajat, toivat esiin ammattinsa itsenäisyyden ja mahdollisuuden olla vapaa kaupunkimaiseen elämäntapaan liittyvistä aikatauluista, kiireestä ja velvoitteista. Vapauteen kuuluu omaehtoinen mahdollisuus lähteä vesille ja nauttia luonnonrauhasta. Kaikkien kolmen ryhmän haastatelluissa oli niitä, jotka asettivat vastakkain saariston luonnonrauhan ja kaupungin hälinän.

”Ja jag är nog skärgårdsbo. Jag skulle aldrig kunna bo i stan, de är för instängt. Jag skall bli i skärgården hela livet.” (Paikallinen asukas).

Ammattikalastajat korostivat työnsä itsenäisyyttä kalankasvattajia enemmän. Etenkin verkoilla kalastavat lähtivät vesille yksinään. Siten he saattoivat tehdä ajankäyttöään koskevat päätökset itsenäisesti. Myös muut paikalliset asukkaat luonnehtivat itseään hyvin omissa oloissaan viihtyviksi.

3.2. Paikallisten tuki elinkeinoille

Kummallekin elinkeinoryhmälle esitettiin väittämä: *”Paikalliset ihmiset tukevat kalastustani/kalankasvatustani ja edellytyksiäni pysyä alueella”*. Lisäksi muille paikkakunnalla asuville esitettiin kaksi väittämää, jotka koskivat paikallisten ihmisten ammattikalastukselle ja vastaavasti kalankasvatukselle tarjoamaa tukea.

3.2.1. Ammattikalastuksen saama tuki

Ammattikalastajista runsas kaksi kolmasosaa oli sitä mieltä, että paikalliset ihmiset suhtautuvat myönteisesti heidän elinkeinoonsa. Tämä näkemys tulikin esille paikallisten haastatteluisissa: valtaosa (84 %) heistä uskoi paikallisten ihmisten tukevan kalastuselinkeinoja. Paikalliseen tukeen uskottiin eniten Ahvenanmaalla, kun taas Saaristomeren pohjoisosassa tukeen luotettiin muita alueita harvemmin.

Ammattikalastajat korostivat avoimissa vastauksissaan heidän ja paikallisten välisen kanssakäymisen monimuotoisuutta ja jatkuvuutta. Ammattimaiset kalastajat ovat usein säännöllisessä kanssakäymisessä naapureiden kanssa. Monet kalastajat asuvat kotitilallaan, josta

käsin heidän vanhempansakin ovat harjoittaneet kalastuselinkeinoa. Siten merestä elantonsa hankkivan kalastusoikeudet ovat usein suvun perintöä. Etenkin Saaristomeren pohjoisosassa silakan rysäkalastus on tukeutunut vankasti isältä pojalle siirtyneisiin vuokraaikoihin. Ammattikalastajien mukaan paikallisten ihmisten myönteinen suhtautuminen elinkeinoa kohtaan on helpottanut uusille vuokravesille pääsyä. Vesivuokran hintatasoa kommentoineet pitivät sitä varsin kohtuullisena etenkin, jos kalavedenomistajat ovat tuttuja.

”Mää olen aika edullisesti saanut vuokrata noita kalavesiä, koskaan ei oo paikallinen lupaa vastaan, jos sitä kysyy. Sitten vois sanoo: paikalliset suosii enemmän mua kuin ulkopaikkakuntalaisia, vaikka sais paremman korvauksen vesistään.” (Ammattikalastaja, Rymättylä).

Paikalliset asukkaat tunsivat myötätuntoa heikon kannattavuuden parissa painivia kalastajia kohtaan. Tämä on luonnollista, koska monen paikallisen asukkaan suvussa on ollut ammattikalastajia. Monet ruotsinkielisen saariston paikallisista asukkaista harjoittavat kotitarvekalastusta, joten he katsoivat olevansa käytännön kokemuksen kautta hyvin perillä amatikseen kalastavien ongelmista. Paikalliset keskustelevat keskenään usein kalastuksesta ja muista vesillä liikkumiseen liittyvistä asioista. Etenkin Ahvenanmaalla korostettiin kalastajien ja paikallisten ihmisten välisen yhteistyön sujuvuutta.

Kalastajat mainitsivat, että paikalliset asukkaat eivät menneiden vuosikymmenten tapaan enää kadehdi merestä elantonsa hankkivia. Asenneilmapiiriin muutoksen arveltiin johtuvan ammattikalastajien vähenemisestä, joten kilpailua pyyntipaikoista ei enää liiemmin esiinny. Joidenkin kalastajien mukaan kateus sai aikoinaan pontta yleistyneestä troolikalastuksesta, jonka pelättiin tyhjentävän Saaristomeren kaloista. Toki edelleen yksittäiset kalastajat kaikilla kolmella osa-alueella toivat esille paikallisten asukkaiden heitä kohtaan osoittaman kateuden. Kalastajien mielestä tätä käsitystä ruokki pinttynyt näkemys kalastuksesta tuottoisana ammatina. Eräs haastatelluista oli harmissaan paikallisten ihmisten tavasta liioitella ammattilaisten saaliita. Yksittäiset kalastajat, joilla oli varsin vähän kontakteja paikallisten asukkaiden kanssa, mainitsivat hankaluuksista saada kalavesiä vuokralle.

Paikallisten asukkaiden mukaan he tukevat ammattikalastusta antamalla kalavesiä vuokralle, mutta myös ostamalla paikallisia kalatuotteita. Kannanotoissa tuli esille myös kalasatamien merkitys ammattikalastajien ja paikallisen väestön kohtauspaikkoina. Tosin jotkut harmittelivat, että kalanostoa suoraan kalastajilta on jouduttu vähentämään, koska heitä on saaristossa aiempaa vähemmän. Saaristomeren pohjoisosassa oli myös paikallisia, jotka eivät tunteneet ainuttakaan kalastajaa. Vaikka joku saattoi kalastajan tunteakin, niin heillä on perin harvoin kalaa myytäväksi.

”Kala ostetaan nykyisin Turun kauppahallista. Ei oikeen tiedä, mistä vois ostaa kalaa. Kyll se huonolta tuntuu, et Kustavista täytyy mennä ostaan kalaa kauppahallista ja torilta.” (Paikallinen asukas).

3.2.2. Kalankasvatuksen saama tuki

Kalankasvattajista yli kaksi kolmasosaa oli sitä mieltä, että paikalliset ihmiset suhtautuvat myönteisesti heidän elinkeinoonsa. Paikallisten tuesta oltiin vakuuttuneita Ahvenanmaalla (80 %) ja Saaristomeren eteläosassa (74 %). Sen sijaan Saaristomeren pohjoisosassa tätä mieltä oli vajaa puolet (46 %) kalankasvatusalalla työskentelevistä.

Tutkittujen osa-alueiden paikallisista asukkaista 59 % uskoi heidän antavan varauksettoman tuensa kalankasvatukselle. Tukeen uskottiin vähiten Saaristomeren pohjoisosassa (40 %) ja yleisimmin Saaristomeren eteläosassa (71 %).

Kalankasvatusalalla työskentelevien mukaan paikalliset ilmaisivat tuensa elinkeinolle jättämällä valittamatta lupakäsittelyn yhteydessä. Kalankasvattajien mukaan myönteistä suhtautumista on edesauttanut se, että monet paikkakuntalaiset tai heidän sukulaisensa työskentelevät alalla. Erityisesti monet paikalliset asukkaat halusivat korostaa kasvatettua kalaa jalostavien yritysten saaristolaisia työllistävää merkitystä. Tämän myönteisen ilmapiirin ansiosta elinkeinonharjoittajilla ei ollut ongelmia saada sesonkitöihin saaristolaisia.

Kalankasvatuksesta saatetaan olla jopa ylpeitä, kuten eräs paikallinen asukas totesi. Eräs toinen haastateltu arveli, että kuntalaiset ja lähialueen suurtaloudet tukevat kalankasvatusta ostamalla kalan tutulta lähialueen kalankasvattajalta. Varsinkin ruotsinkielisen saariston kalankasvattajat vakuuttivat, että tiivis ja jatkuva vuorovaikutus heidän ja paikallisten toimijoiden välillä on synnyttänyt saaristokylään vahvaa yhteishenkeä ja edistänyt palvelusektorin kehittymistä.

”Odlingen ger extra jobb åt folk, alla chaufförer mm... Vi beställer största delen av varorna genom butiken. Dessutom kommer de skattepengar hit och de finns en industri här.” (Kalankasvattaja, Kumlinge).

Kalankasvattajien mielestä paikallisissa ihmisissä on toki myös elinkeinon kielteisesti suhtautuvia. Muutamat mainitsivat paikallisten kanssa esiintyneistä ristiriidoista. Kalankasvattajille on valitettu rantojen ja kalavesien likaantumisen ja toisinaan myös laitoksilta lähtevästä epämiellyttävästä hajusta. Ristiriidat ovat kuitenkin olleet satunnaisia, eivätkä kalankasvattajat pitäneet paikallisia kesäasukkaiden veroisina elinkeinon vastustajina. Monet Saaristomeren pohjoisosassa haastatelluista paikallisista asukkaista suhtautuivat kalankasvatukseen neutraalisti; he sanoivat tuntevansa elinkeinoalaa liian pintapuolisesti ottaakseen kantaa.

Paikallisten asukkaiden mukaan varauksellisimmin kalankasvatukseen suhtautuvat hiljattain paikkakunnalle muuttaneet, joiden asenteiden ja tietämyksen uskottiin tukeutuvan lehdistön kalankasvatuskielteiseen kirjoitteluun. Tosin jotkut myönsivät, että laitosten ilmaantuminen saaristomaisemaan vaatii aikaa totutella. Kriittisten asenteiden uskottiin johtuvan osaksi siitä, että kyseiset ihmiset eivät tunne henkilökohtaisesti ainuttakaan kalankasvattajaa. Arveltiin, että paikallisten ihmisten varauksellinen suhtautuminen on heijastunut vesialueiden kalliina vuokrana tai vesinä ei ole vuokrattu lainkaan. Erään paikallisen asukkaan mukaan kunnassa on käyty keskustelua siitä, pitäisikö kouluruokalan viljellyn kalan olla lähivesiltä vai kauempaa: *”Ajatellaan, että altaita saa olla, mutta ei meidän talon edessä eikä vesissä”*.

3.3. Vapaa-ajansektorin tuki elinkeinoille

Kalastajille ja kalankasvattajille esitettiin väittämä: *”Matkailijat, kesäasukkaat ja virkistyspalveluiden järjestäjät tukevat kalastustani ja edellytyksiäni pysyä alueella”*. Muille paikallisille asukkaille esitettiin samansisältöinen väite erikseen sekä ammattikalastuksen että kalankasvatuksen osalta.

3.3.1. Ammattikalastuksen saama tuki

Monet väittämään kantaa ottaneista kalastajista pitivät vastaamista ongelmallisena, koska lauseessa mainittiin kolme intressiryhmää, joista kuhunkin saatettiin suhtautua hyvinkin eri ta-

voin. Tästä syystä kannanotot ovat vapaa-ajantoimijoista muodostuneita kokonaisnäkemymiä. Ammattikalastajista ja paikallisista asukkaista kaksi viidestä katsoi vapaa-ajansektorin tukevan ammattikalastusta. Ammattikalastajien keskuudessa vapaa-ajansektorin tukeen luottavia oli selvästi eniten Ahvenanmaalla (49 %) ja vähiten Saaristomeren pohjoisosassa (25 %). Paikallisten ihmisten näkemyksissä alueelliset erot eivät olleet merkittäviä.

Vapaa-ajankalastajat herättivät ammattikalastajien ja muiden saariston asukkaiden parissa eniten kannanottoja. Monet kommentit olivat varsin kärkeviä ja kohdistuivat vapaa-ajankalastajien laajentuneiden kalastusoikeuksien seurauksiin. Kritiikki liittyi eritoten vuonna 1997 voimaan astuneeseen läänikohtaiseen viehekalastusmaksujärjestelmään. Kommenteissa tuotiin esiin, että viehekalastuksen irrottaminen paikallisesta päätöksenteosta johti lisääntyneeseen veneilyyn, minkä seurauksena kalastajien pyydykset rikkoutuivat aiempaa useammin. Voimistunut vapapyynti saattoi haastateltujen mukaan estää verkkopyynnin harjoittamisen paikoin kokonaan. Hauen heittokalastuksen katsottiin uhkaavan tai ainakin merkittävästi vähentävän paikallisia haukikantoja ja siten kaventavan kalastajien toimeentuloa.

”Spinnfiskelagen gör att gäddan kommer att bli utrotad, det kan va fem båtar i en vik, inte har jag fått en gädda på länge. Och inte vågar man lägga nät då de skär sönder näterna.” (Iniö).

Kalastajien mukaan viehelain myötä saaristossa alkoi näkyä yhä yleisemmin myös taimenen vetouistelijoita. Ongelmia aiheutui, jos siimoja veneen sivuille levittävät plaanarit jäivät kiinni ammattikalastajien pyydyksiin. Yleistyneen vapakalastuksen katsottiin myös nakertaneen paikallisten asukkaiden yksityisyyden suojaa; tultiin kalastamaan liian lähelle laituria.

Ammattikalastajat olivat jo ennen viehelakia panneet merkille ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajankalastajien ilmaantumisen kalavesille. Ongelmana pidettiin sitä, että vieraspaikkakuntalaiset eivät kovinkaan hyvin tunne paikallisia käytäntöjä. Muutamat Saaristomeren pohjoisosassa asuvista mainitsivat, että 1990-luvulla lisääntyneen talvipilkinnän myötä yksityisteiden varsilla saattoi kelirikkoaikaan olla pysäköitynä runsaasti linja- ja henkilöautoja. Autot haittasivat paikallisten asukkaiden liikkumista ja lisäsivät teiden hoitokustannuksia. Vielä tätäkin laajempaa keskustelua on herättänyt pilkintä tärkeinä pidetyillä kuhan kutumatalikoilla. Alkukesän pyynnin arveltiin häiritsevän kutua ja verottavan erityisesti keskenkasvuisia yksilöitä.

Ammattikalastajat nostivat esiin myös monia vapaa-ajankalastukseen kytkeytyviä moraalisia ja eettisiä kysymyksiä. Muutamien Saaristomeren ammattikalastajien ja paikallisten asukkaiden mielestä haukia, kuhia ja ahvenia kalastetaan toisinaan yli oman tarpeen ja osa saaliista saatetaan jättää jäälle tai rannalle.

Vaikka ammattikalastajat mainitsivat vapaa-ajankalastajat usein kielteisessä valossa, monet myönsivät heidän myös tukevan elinkeinoa. Muutamat haastatelluista katsoivat vapaa-aikanaan kalastavien arvostavan kalaa omassa ruokataloudessaan, ja siksi monet heistä ostivat ammattikalastajilta kalatuotteita. Kalastusmatkailun merkitystä paikallistaloudelle korostettiin eniten Ahvenanmaalla. Siellä siitä on vähitellen kasvanut joillekin ammattikalastajille ja matkailuyrittäjille tärkeä tukielinkeino. Myymällä ulkopuolisille kalastuslupia tai vuokraamalla mökkejä voitiin parantaa toimeentuloa.

Kesäasukkaat saivat ammattikalastajilta osakseen satunnaisesti kalavesillä pistäytyviä myönteisemmän arvion. Ammattikalastajien mukaan useimmat vapaa-ajanasukkaat ovat vuosien myötä oppineet tuntemaan kalavesien käyttöä koskevat pelisäännöt. Monilla ammatti-

kalastajilla on ollut läheistä ja tiivistä yhteydenpitoa naapurustossa asuvien kesäasukkaiden kanssa. Parhaimmillaan osapuolet ovat auttaneet toisiaan monissa käytännön ongelmissa. Eri-tyisesti Saaristomeren pohjoisosassa paikalliset asukkaat mainitsivat vapaa-ajanasukkaiden olevan omiin oloihinsa vetäytyviä, eikä heitä liiemmin kiinnostanut kanssakäynti saariston asukkaiden kanssa. Kalasatamat ovat olleet mökkiläisten ja kalastajien tärkeitä kohtaamispaikkoja.

”Ne oli aina kiinnostuneita tuleen rantaan ja mukaan sinne (kalastamaan) ja tulivat aina rantaan ostamaan kalaa suoraan paatista. Vapun nurkissa huomas, et tuli eri porukkaa rantaan kalanostoon.” (Ammattikalastaja, Kustavi).

Ahvenanmaalla ammattikalastajien ja kesäasukkaiden kanssakäynti on vähäistä, koska vapaa-ajanasunnon omistajia on vähän ja he asuvat hajallaan saaristossa. Heidän arveltiin arvostavan yksityisyyttä ja omistamansa vesialueen hyviä kalastusmahdollisuuksia.

Kalastajat kummeksuivat joidenkin hiljattain saaristoon muuttaneiden saaristolaiskulttuurista piittaamatonta asennetta. Ihmetystä herätti muuttajien penseä suhtautuminen ammattikalastajien kiinnostukseen vuokrata uusia pyyntivesiä, vaikka tulijat eivät itse kalastaisi lainkaan. Taloudellisesti kannattavan ja aiempaa ympärivuotisemman kalastuksen ylläpitämiseksi ammattikalastajat toivoivat, että heillä olisi pyyntialueiden suhteen valinnanvaraa. Kuitenkin kalavesien omistuksen pirstoutuminen monelle omistajalle on hankaloittanut vuokradesien saantia. Joidenkin kalastajien kohdalla kalastuksen harjoittaminen melko pienelläkin alueella on edellyttänyt vuokrasopimusta monen eri omistajan kanssa.

Muutama haastatelluista toi esille kesäasukkaiden ja paikallisten asukkaiden luontosuhteen eroja. Vapaa-ajanasukkailla ei katsottu olevan saaristolaisten kykyä havainnoida luontoa ja sen asettamia velvoitteita. Kesäasukkaiden on esimerkiksi nähty nousseen lintuluodoille pesimäaikoina. Lisäksi jotkut ammattikalastajat ovat panneet merkille, että kesäasukkaissa on paikallisia enemmän niitä, jotka likaavat ja roskaavat saaristoa. Eräs maatalouden harjoittaja puolestaan valitti vapaa-ajanasukkaiden toisinaan jättävän laidunmaiden karjaportit sulkematta. Muuan velkualainen kalastaja hämmästeli sitä, että hänen silakkapaunetilteen toisinaan kertyvien lокkien ääntely häiritsi lähistöllä kesiään viettävän perheen lomanviettoa.

Ammattikalastajat suhtautuivat vapaa-ajantoimijoista myönteisimmin kalastamattomiin matkailijoihin. Näillä he tarkoittivat loma-aikoinaan autoilla tai veneellä saaristossa liikkuvia. Etenkin ruotsinkielisessä saaristossa asuvat ammattikalastajat olivat panneet merkille kalaa ostavien asiakkaiden määrän kasvun. Osa kalastajista on majoittanut matkailijoita. Jotkut ammattikalastajat korostivat, että ilman suoramyyntistä saatavia tuloja kalastuselinkeino ei olisi ollut enää taloudellisesti kannattavaa. Kotimyynti on saavuttanut matkailijoiden keskuudessa niin nopeasti suosiota, että kalastajat eivät ole kyenneet reagoimaan kalatuotteiden kasvaneeseen kysyntään. Suoramyyntin mahdollisuudet näyttivät vaihtelevan alueellisesti. Kalastajatiilan sijainti matkailijavirran varrella ei myöskään aina tuo asiakkaita.

”Turister köper inte fisk. Ringvägsturister kör bara förbi och ha bråttom till nästa färja. En bekant ha provat att sälja rökt fisk utan framgång. Båtturister köper säkert mera.” (Houtskari).

Suoramyynti ja asiakaskunnan laajentaminen kiinnosti vähiten Saaristomeren pohjoisosassa. Alueen kalastajat tukeutuvat mieluummin perinteiseen yhteistyöhön kalatukkujen kanssa. Siirtyminen asiakaslähtöiseen, aktiiviseen markkinointiin merkitsisi heille luopumista kalastusammatin suomasta vapaudesta.

Paikallisten mukaan matkailijat ovat monin tavoin ilmaisseet myötätuntonsa toimeentulo-ongelmien kanssa painivia ammattikalastajia kohtaan. Lomalaiset pitävät luonnonvoimien kanssa kamppailevia ammattikalastajia urheina, ahkerina ja mielenkiintoisina ihmisinä. Tähän viittaavat myös monet ammattikalastajien matkailijoilta saamat myönteiset palautteet.

Poikkeustapauksissa kalastamattomista lomalaisista todettiin olleen haittaa ja tällöinkin ainoastaan heidän liikkueensa kalavesillä. Sekä ammattikalastajien että paikallisten asukkaiden mukaan kalavesillä on joskus saattanut olla niin paljon huviveneilijöitä, että kalastuksen harjoittaminen on voinut käydä mahdottomaksi. Eräs saaristossa silakkaa troolaava mainitsi purjehtijoiden joskus kaventaneen pyyntialueita.

Harvat ammattikalastajat mainitsivat matkailuyrittäjät kannanotoissaan. Monet kalastajista eivät ainakaan säännöllisesti olleet tekemisissä saaristomatkalusta elantaan hankkivien kanssa. Osapuolten keskinäinen yhteistyö tuli esille lähinnä vain Ahvenanmaalla ja Saaristomeren eteläosassa, jossa jotkut ammattikalastajat myivät kaloja matkailuyrityksille ja yksittäiset kalastajat saattoivat tarpeen tullen viedä yritysten asiakkaita kalastusmatkoille. Kaksi kalastajaa oli tehnyt yhteistyötä kalastusnäytösten järjestämisessä. Matkailuyrittäjien kerrottiin opastaneen vapaa-ajankalastajia hyvillä pyyntipaikoille ja tiedottaneen lupa-asioissa.

Haastatellut pitivät ammattikalastajien ja matkailualan yhteistyön tiivistämistä tärkeänä, ja jotkut odottivat yhteistyötarjouksia. Kiinnostusta matkailuyritysten kanssa tehtävää yhteistyötä kohtaan näytti olevan, mutta investointeja ja taloudellisia riskejä halutaan välttää. Myös sitoutuminen muihin toimijoihin ja aikatauluihin näytti vapauden menettämisen pelossa as-karruttavan.

Kaikki ammattikalastajat eivät olleet ilahuneita lähialueen kasvaneesta matkailusta. Matkailuyritysten houkuttelemien vapaa-ajankalastajien ja ammattikalastajien katsottiin kilpailevan samoista kalavaroista. Molemmilla ruotsinkielisillä alueilla yksittäiset ammattikalastajat arvostelivat matkailuyrittäjiä kalavesien liian tehokkaasta markkinoinnista. Etenkin ulkomaa-laisten asiakkaiden houkuttelemisen herätti arvostelua.

3.3.2. Kalankasvatuksen saama tuki

Kaksi viidestä kalankasvatusalalla työskennelleestä uskoi saavansa tukea vapaa-ajansektorilta. Käsitykset vapaa-ajantoimijoiden asenteista vaihtelivat alueittain. Tukeen luottavia oli eniten Saaristomeren pohjoisosassa (70 %) ja vähiten Ahvenanmaalla (24 %).

Paikallisten asukkaiden keskuudessa vapaa-ajansektorin kalankasvatukselle antamaan tukeen luottavia oli tuntuvasti vähemmän kuin kalankasvattajien keskuudessa: vajaa kolmannes. Ahvenanmaalla vapaa-ajansektorin tukeen uskovia paikallisia oli eniten (42 %).

Kannanotoissaan kalankasvattajat keskittyivät arvioimaan vapaa-ajanasukkaiden näkemyksiä kasvatuselinkeinosta. Kalankasvattajien mukaan kiivaimmat kalankasvatuksen vastustajat löytyvät kesäasukkaista, jotka katsovat saariston rehevöitymisen johtuvan nimenomaan kalankasvatuksesta ja laitosrakennelmien pilaavan saaristomaisemaa. Paikallisten asukkaiden mukaan kielteisesti kalankasvatukseen suhtautuvat myös venematkailijat, jotka näkevät laitoksia vesillä liikkueensa.

Kalankasvattajat arvelivat, että vapaa-ajanasukkaiden kielteinen asenne elinkeinoa kohtaan johtuu osaksi tarjolla olevan tiedon yksipuolisuudesta. Arveltiin, että mökkiläisillä ei ole käsitystä kalankasvatuksen merkityksestä saariston muiden elinkeinojen ja palveluiden ylläpitäjänä. Kalankasvattajat korostivat lehdistön osuutta kesäasukkaiden mielikuvien muokkaajana.

Ahvenanmaalla, jonne kalankasvatus on levittäytynyt Saaristomerta hieman myöhemmin, kesäasukkaiden ja kalankasvattajien väliset suhteet olivat haastateltujen mukaan hyvinkin tulehtuneita. Vaikka monen loma-asukkaan tiedettiin olleen lähtöisin saaristosta, tästä huolimatta he saattoivat vastustaa kalankasvatusta. Tämä tuli esille sekä ahvenanmaalaisten kalankasvattajien että paikallisten asukkaiden näkemyksissä:

”Sommargästerna vill inga ha odlingar här för de vill ha det som Edens Lustgård. Allt ska va som förr, orört och utdött.” (Kalankasvattaja, Föglö).

”De är definitivt emot odling, de vill ju att allt skall vara likadant som när de var små och bodde hemma. Många är ju utflyttade som har sommarställe här.” (Paikallinen asukas, Föglö).

Kalankasvattajien mukaan pahimmillaan kaikki lähialueen kesäasukkaat valittavat lupakäsittelyn yhteydessä. Eräs kalankasvattaja piti kummallisena, että myös kalavettä omistatomilla on oikeus tehdä valitus lupahakemuksista. Joidenkin vapaa-ajan asukkaiden arveltiin tavoittelevan kalankasvatuselinkeinoon lopettamista Saaristomerellä.

Kalankasvattajilla ei ole kesäasukkaista yksinomaan kielteisiä vaikutelmia. Monet kalankasvattajat, joskin selkeä vähemmistö haastatelluista, olivat jopa ylpeitä vapaa-aikaansa saaristossa viettävien kanssa syntyneistä vuorovaikutussuhteista. Kesänaapureiden mainittiin ostavan heiltä säännöllisesti kalaa, ja apua saatiin tarvittaessa. Eräs kalankasvattaja mainitsee kesäasukkaiden valvoneen hänen laitoksiaan ilkeivallalta. Kalankasvattajien ja loma-asukkaiden välinen suhde on toiminut parhaiten, jos molemmat ovat lähtöisin samasta yhteisöstä ja etenkin, jos he ovat keskenään sukulaisia. Muuan paikallinen asukas arveli verkkokalastusta harjoittavien kesäasukkaiden hyötyneen kalankasvatuksesta, kun laitoksilta karkuun päässeitä kaloja ui heidän pyydyksiinsä.

3.4. Hallintojärjestelmän tuki elinkeinoille

Kalastajille ja kalankasvattajille esitettiin väittämiä *”EU, valtiolta ja viranomaiset tukevat kalastusta/kalankasvatusta ja edellytyksiäni pysyä alueella”*. Muille paikallisille asukkaille esitettiin samansisältöiset väitteet hallintojärjestelmän ammattikalastukselle ja erikseen kalankasvatukselle antamasta tuesta.

3.4.1. Ammattikalastuksen saama tuki

Vaikka hallintojärjestelmältä saatavaa tukea koskevassa väitteessä mainittiin kolme eri tahoa, kalastajat eivät joutuneet pohtimaan vastaustaan yhtä pitkään kuin vapaa-ajansektorin tukea kommentoidessaan. Lähes puolet kalastajista oli varauksetta sitä mieltä, että mainitut päätöksenteko- ja viranomaistahot eivät tue ammattikalastusta. Tukeen luotettiin vähiten Saaristomeren eteläosassa (14 % haastatelluista) ja eniten Ahvenanmaalla (46 %).

Paikallisten asukkaiden näkemykset olivat samansuuntaisia: miltei puolet haastatelluista katsoi, että mainitut päätöksentekotahot eivät tue elinkeinoa. Tukeen uskovia oli vähiten Saaristomeren eteläosassa (12 %) ja eniten Ahvenanmaalla (42 %).

Erityisesti valtion toiminta herätti ammattikalastajien keskuudessa kannanottoja. Ammattikalastajien mukaan valtion asema on parinkymmenen vuoden aikana muuttunut elinkeinon tukijasta ammatin edellytysten kaventajaksi. Samalla kun vapaa-ajankalastajien kalastusmah-

dollisuuksia on edistetty, ammattikalastuksen säätelyä on kiristetty muun muassa asettamalla verkkopyynnille pyydys- ja silmäkorajoituksia.

Elantonsa merestä hankkivien, samoin kuin muiden paikallisten asukkaiden, on ollut vaikea hyväksyä saaristossa ”huvikseen” liikkuvien kalavesien käyttöoikeuksien laajenemista. Oikeuksiin liittyvän päätäntävällän merkittävä siirtyminen kalavedenomistajilta valtiolle on koettu nöyryyttävänä. Kalastajat kommentoivat, että kalavedenomistajien kiinnostus kalaistutuksia kohtaan on vähentynyt paikallisen päätösvallan heikentymisen vuoksi. Heidän mukaansa valtion ja viranomaisten kalavesien käyttöä koskevat päätökset tehdään nykyisin ensisijaisesti vapaa-ajankalastajien ja luonnonsuojelutahojen ehdoilla.

”Viranomaiset näkevät vapaa-ajankalastuksen kaikkein tärkeimpänä ja unohtavat ammattikalastuksen. Kuhan rauhoituksen puuttuminen ja mateen ryöstöpilkinnän salliminen, mikä on johtanut esimerkiksi madekannan heikkenemiseen. Kyllä luonnonsuojelijat sallivat mateen suolien repimisen mahasta ulos mutta valittavat elävien kalojen olosta kalatiskillä.” (Kustavi).

Ammattikalastajat esittivät, että valtio ottaisi kalavesien käyttöä koskevissa päätöksissään huomioon myös paikallisen näkemykset. Tähän mennessä kalastajat eivät ole saaneet tukea esittämilleen ajatuksille hauen ja kuhan alueellisista ja ajallisista katurauhoituksista. Heidän mukaansa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on tutkinut ammattimaisilla pyydyksillä (verkko) tapahtuvan kalastuksen säätelyn tarpeellisuutta unohtaen samalla vapaa-ajankalastajien käyttämät pyyntimenetelmät ja niiden vaikutukset kalakantoihin. Eräs ammattikalastaja totesi, että ammattikalastuksen kannattavuustutkimusten loppuminen on osoitus viranomaisten elinkeinoa kohtaan tuntemaan kiinnostuksen lopahtamisesta. Kalastajat näyttivät kaipaavan käytännönläheistä ja elinkeinon hyödyksi koituvaa tutkimusta.

Kalastusta pitkään läheltä seuranneiden paikallisten asukkaiden oli vaikea ymmärtää kalastuksen nopeaa taantumista. Jotkut haastatelluista pitivät käsittämättömänä, että valtio on lähes tyystin lopettanut ammattikalastuksen tukemisen. Heidän mukaansa tämä on näkynyt kalasatamien ja kalanjalostusyriyten toimintojen hiipumisena sekä kalatalousalan työpaikkojen häviämisenä. Samalla he usein kommentoivat, kuinka saariston elämäntapaan, kulttuuriin ja toimeentuloon kytkeytyneet arvot ovat joutuneet vastakkain paikallisyhteisöissä vieraaksi koettujen tehokkuusarvojen kanssa.

Ammattikalastajien tavoin myös muut paikalliset asukkaat esittivät, että valtion tulisi kompensoida ammattikalastajien tuen vähenemistä ja saaristolaisten oikeuksien kaventumista. Ammattikalastajien ja paikallisten asukkaiden yksittäisissä vastauksissa valtio mainittiin myönteisessä sävyssä silloin, kun oli puhe hylkeiden aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta. Hyljekorvausten jatkumiseen tulevana vuosina ei liiemmin enää uskottu, joten jotkut kalastajat ehdottivat hylkeen vapaan metsästyksen sallimista.

Ammattikalastajat kritisoivat EU:n päätöstä säädellä ammattikalastusta kalastuskiintiöin, rajoittamalla silakan rehupyyntiä ja kieltämällä ajoverkkokalastus vuoden 2008 alusta kokonaan. He eivät sinällään vastustaneet kalastuksen ohjausta ja kaikkia rajoituksia, vaan arvostelua herättivät ne keinot, joilla tavoitteisiin pyritään. Heidän mielestään kalastajien kuuleminen ennen kalastuksen säätelyratkaisuja edistäisi päätöksenteon tasapuolisuutta.

Monet ammattikalastajista pitivät kalakantojen kestävyuden ja saariston työllisyyden kannalta perusteettomana sitä, että EU edistää yksinomaan pääomavaltaisen kalastuksen te-

hostumista. Kalastajat totesivat kalastustukiin oikeutetun tulorajan (30 %) olevan liian korkea, koska päätoiminen kalastus saaristossa on vaikeaa. Useissa kommenteissa tuotiin esiin suurimittaisen tehokalastuksen sopimattomuus saaristo-oloihin.

Kalastajat mainitsivat, että pienimuotoinen kalastus saattaa kärsiä kalastuksen säätelystä pääomavaltaista kalastusta enemmän. He mainitsivat esimerkkinä troolipyynnin säätelyn: siinä kevätkalastusta rajoitettiin kansallisten silakkakiintiöiden täyttymisen hidastamiseksi. Kalastajien mukaan kielto heikensi nimenomaan pienillä, lähinnä vain kevätpyyntiin soveltuvilla, aluksilla kalastaneiden toimeentuloedellytyksiä.

Useiden kalastajien mielestä sivutoimisimpia, eli alle 30 % kokonaistuloistaan kalastuksesta ansaitsevia, ei tulisi rajata tukien ulkopuolelle. Kalan kuljetustukien mahdollisesta loppumisesta huolestuneet esittivät, että myös osa-aikaisilla kalastajilla tulisi olla oikeus tukiin. Tällä tavoin uskottiin lisättävän kalatarjontaa. Tiivistämällä ammattimaisesti kalastavien keskinäistä yhteistyötä uskottiin rahtikulujen pienenevän.

”Men jag tycker att det borde gälla även binäringsfiskare för annars har vi inget fiske kvar. Såna menföresvintrar gör även att vi ej kan fiska, det gör att ingen fiskar och ingen transport sker vilket gör att de tror att inte transporten behövs alls. Binäringsfisket och yrkesfisket stöder varandra.” (Houtskari).

Ammattikalastajien mukaan EU-jäsenyys on tuonut elinkeinotoimintaan paljon paperitöitä ja uusia velvoitteita. Monet haastatelluista eivät olleet vakuuttuneita laajentuneen tiedonkeruun tarpeellisuudesta. Jotkut pitivät saalis seurantajärjestelmää ja tukihakemuksia varten tehtäviä kirjanpitoja liian monimutkaisina ja suuritöisinä. Yksittäiset kalastajat ottivat kantaa kasvaneisiin hygieniavaatimuksiin, joita pidettiin saaliisiin nähden ylimitoitettuina. Myös kalojen dioksiinipitoisuuksia koskevan lainsäädännön katsottiin olevan kalan myönteisiin terveysvaikutuksiin nähden liian tiukkaa. Heidän mielestään monissa ammattikalastusta koskevissa päätöksissä ei oteta riittävästi huomioon saariston luonnonolosuhteita ja elinkeinorakenteita.

Harvat ammattikalastajat kommentoivat viranomaisten toimintaa. TE-keskuksen toiminta tuli esille yksittäisissä kannanotoissa, ja niissä sen asema kalatalouden kentällä arvioitiin vähäiseksi. Tosin jotkut kalastajat mainitsivat saaneensa sieltä asiantuntija-apua taloudellisissa kysymyksissä. Ahvenanmaalla maakuntahallituksen katsottiin tukeneen kalastajia monin eri tavoin, muun muassa maksamalla hyljekorvauksia ja avustamalla taloudellisesti alalle aikovia nuoria kalastajia. Kaksi Saaristomeren kalastajaa otti kantaa kunnan toimintaan. Toinen kritisoi kotikuntaansa kalasatamien varustelutason puutteista, ja toinen puolestaan katsoi kunnan tukeneen saaristolaisten kalankuljetuksia merkittävästi.

3.4.2. Kalankasvatuksen saama tuki

Kalankasvatusalalla työskentelevät ottivat kantaa lähinnä valtion, ympäristölupaviranomaisten ja EU:n toimintaan. Kalankasvattajien mukaan valtio on aiemmin tukenut pontevammin elinkeinoa. Jotkut mainitsivat saaneensa valtiolta taloudellista avustusta ryhtyessään alalle. Haastatteluhetkellä valtio nähtiin lähinnä elinkeinotoimintaa rajoittavana, tuotantomäärien pienentäjänä ja lupaehtojen kiristäjänä.

Elinkeinoon kannalta ongelmana pidettiin sitä, että laitosten tuotantoluvat myönnettiin enintään muutaman vuoden pituisiksi ja lupia leikattiin tuntuvasti jokaisen lupapäätöksen yhteydessä. Kalankasvattajien mukaan toimenpiteiden seurauksena myyntitulot vähenivät ja sa-

malla kustannusten osuus kokonaistuloista kasvoi. Tämä on vaikeuttanut merkittävästi elinkeinon pitkäjänteistä suunnittelua.

Kalankasvattajat suhtautuivat yleensä myönteisesti laitosten sijainninohjaukseen. He uskoivat tällä tavoin saavuttavansa huomattavia kustannussäästöjä. Myöskään vuokraviesien saatavuus ei ole esteenä. Tosin jotkut kalankasvattajat arvelivat, että laitosten sijoittaminen ulkoisaaristoon, voimakkaiden tuulten ja virtausten armoille, lisäisi taloudellisia riskejä.

Kalankasvattajat näkivät viranomaistahojen toiminnassa epäjohton mukaisuuksia; tuotantolupia oli leikattu myös vähemmän ympäristölle haittaa tuottavilla alueilla. Yksi haastatelluista mainitsi, että hänen hakemukseensa ei sovellettu sijainninohjausta, vaikka hän arveli anotun paikan täyttäneen tarvittavat kriteerit. Nöyryyttävänä koettiin, että viranomaiset eivät esittäneet hylkäysperusteita.

Kalankasvattajien mukaan ympäristöviranomaisten ja kalankasvattajien välillä ei ole syntynyt vuorovaikutteista yhteydenpitoa. Kommunikointi on rajoittunut kieltoihin ja määräyksiin, myönteiset asiat ovat jääneet taustalle. Tämä on aiheuttanut osapuolten välille epäluuloisuutta. Tästä esimerkkinä eräs haastatelluista mainitsee siitä viranomaisten harhakäsityksestä, että kalankasvattajat kasvattavat sallittua enemmän kalaa. Vaikka kalankasvattajat monesti arvostelivat alaa koskevan lainsäädännön tiukkuutta ja joustamattomuutta, joitakin kalankasvattajia ihmetytti valvonnan puuttuminen.

Elinkeinoharjoittajien mukaan kalankasvatukseen ottivat kantaa ihmiset, jotka eivät asu saaristossa ja joilla oli muutoinkin ulkopuolinen suhde saaristoelinkeinoihin. Kalankasvattajat olivat huolissaan lehdistön ja luonnonsuojelutahojen kasvaneesta vallankäytöstä. Niiden näkemyksiä ja kannanottoja pidetään usein yksipuolisina, värityneinä ja kasvatustoiminnan vastaisina.

Myönteisiä kannanottoja viranomaisia kohtaan esiintyi lähinnä liikevaihdoltaan yli 2 miljoonan euron yrityksillä. Ne suhtautuivat myönteisesti myös EU:hun, josta ne olivat saaneet taloudellista tukea. Näillä ns. laajentajilla, jotka yleensä olivat ostaneet lopettaneiden laitosten lupia, oli keskimäärin kymmenen laitosta. Laajentajat kokivat saaneensa arvostusta sekä viranomaisten että kuntien taholta. Näiden tahojen katsottiin ymmärtävän kalankasvatuselinkeinoa työllistäjänä.

Pienissä perheyriyksissä ympäristövelvoitteiden ja hygieniamääräysten edellyttämiä investointeja pidettiin kohtuuttomina tuotantoon verrattuna. Kannattavan toiminnan ylläpitämiseksi tuotantoa olisi kasvatettava. Monet kalanviljelijät haluavat kuitenkin pitää tuotannon pienenä, jotta toiminta ei sitoisi heitä liikaa. He haluavat myös karttaa taloudellista riskinottoa etenkin tiukentuneen lupakäytännön vallitessa.

Muutamit perheyriyksissä työskentelevät totesivat, että EU on heikentänyt pienimuotoista kalankasvatusta harjoittavien kilpailukykyä myöntämällä taloudellista tukea vain suurten yritysten investointeihin. Kiristyneen kilpailun seurauksena monet perheyriyksykset harkitsivat lopettavansa. Useat lähistöllä toimineet kalankasvattajat olivat päätyneet tähän ratkaisuun. Perheyrittäjien mielestä pienimuotoinen yrittäminen tulisi ottaa velvoitteissa ja lainsäädännössä nykyistä joustavammin huomioon. Heidän mukaansa lisääntyneet paperityöt ja hygieniamääräykset kuormittavat pienimuotoista yrittämistä kohtuuttomasti.

Kalankasvatusalalla työskentelevät mainitsivat TE-keskuksen ja Ahvenanmaan maakuntahallituksen yhteistyötahoina varsin harvoin, joskin ammattikalastajia yleisemmin. Useim-

miten tällöin oli kyse laajentajista, jotka kommenteissaan viittasivat aluehallinnolta saamiinsa investointitukiin.

Monet paikalliset asukkaat myönsivät tuntevansa kalankasvattajien viranomaissuhteet kehnosti. Saaristomeren pohjoisosassa monet paikalliset asukkaat katsoivat, että valtio on hallintojärjestelmän tahoista tärkein elinkeinon kannustaja. Saaristomeren eteläosassa ja Ahvenanmaalla paikallisten ihmisten ja kalankasvattajien näkemykset olivat melko samansuuntaisia. Paikallisten asukkaiden mielestä kuntien suhtautuminen elinkeinon on tärkeää kalankasvatuselinkeinoon kannalta.

3.5. Tulevaisuus

3.5.1. Ammatin lopettamisaikeet

Ammattikalastajat ja kalankasvattajat ovat vahvasti sitoutuneet ammattiinsa. Molempien elinkeinon harjoittajille esitettiin kysymys ammatin lopettamisaikeista. Ammattikalastajista 73 % ja kalankasvattajista 44 % ei ollut koskaan harkinnut ammatista luopumista. Ammattikalastajista vankimmin ammattiin sitoutuneita olivat ahvenanmaalaiset (88 %). Saaristomeren pohjoisosan kalastajien keskuudessa oli eniten (28 %) ammattimaisen pyynnin lopettamista harkineita.

Ammatinharjoittajilta kysyttiin, mikä on saanut heidät pysymään alalla. Vastausvaihtoehtoiksi annettiin suvun perinteen ylläpito, hyvät tulot, elämäntapa, vaihtoehtoisten töiden puuttuminen, avustusten ja lainojen saatavuus, kalankasvatukseen tehdyt investoinnit, työpaikan varmuus ja työskentelyolosuhteet. Kalastajat kokivat ammatinsa ensisijaisesti elämäntavaksi, josta ei haluta luopua. Useita kalastajia sitoo alalle myös vaihtoehtoisten töiden puuttuminen, suvun perinteen ylläpito, työpaikan varmuus ja työskentelyolosuhteet. Nämä seikat tulivat esille myös vapaamuotoisissa kommenteissa.

Ammattikalastajien aikeita jatkaa alalla selvitettiin väitteellä: ”*Haluan pysyä kalastajana koko elämäni ajan*”. Kolme neljästä ammattikalastajasta halusi ehdottomasti pysyä ammatissaan. Kalastajista 16 % piti mahdollisena alan vaihtoa ja vain 10 % halusi vaihtaa alaa. Näkemyksissä ei ollut merkittäviä alueellisia eroja.

Vastaustensa perusteluissa kalastajat luettelivat useita alan vaihtoa harkitsemaan saaneita tekijöitä: kalansaaliiden väheneminen, kalan alhainen hinta ja markkinointiongelmat, kalastuksen säätely ja yhteiskunnalta saadun tuen väheneminen. Myös EU:n lainsäädäntö, joka on asettanut uusia velvoitteita, on saanut jotkut harkitsemaan alan vaihtoa.

Vaikka ammatinvaihto olisi käynyt kalastajan mielessä, yleensä sitä ei pidetty kovin realistisena. Vähäisen pohjakoulutuksen epäiltiin pitävän muut työllistymismahdollisuudet ole mattomina. Toisaalta monet kalastajat totesivat, että he elävät mieluummin taloudellisesti vaatimattomampaa elämää kuin vaihtavat ammattia ja asuinpaikkaa.

Kalankasvatusalalla työskentelevistä vajaa puolet (46 %) halusi ehdottomasti pysyä alalla koko työuransa ajan, viidennes (22 %) piti alan vaihtoa mahdollisena ja joka kolmas (32 %) todennäköisenä. Selvästi tiukimmin alalla halusivat jatkaa Saaristomeren eteläosan kalankasvattajat (65 % haastatelluista).

Kysyttäessä kalankasvattajilta mikä on saanut heidät pysymään alalla, useimmat mainitsivat alalle tehdyt investoinnit, vaihtoehtoisten töiden puuttumisen ja elämäntavan. He pitivät työtään monipuolisena ja haasteellisena. Vaikka pääosa koki kalankasvatuksen olevan

kriisissä, siitä huolimatta he uskoivat elinkeinon kannattavuuden kohenemiseen lähivuosina. Kalankasvattajat mainitsivat ammattikalastajia useammin työhön liittyvän taloudellisen epävarmuuden koetelleen henkisiä voimavaroja. Jotkut haastatelluista myönsivät joutuneensa paahan velkakierteeseen:

”Om ja får marken, tomter, sålda kan det hända att jag slutar med fiskodlingen så att jag klarar av med skulder (...) men säljer jag tre tomter går det en till skatt och så har gården varit i släktens ägo så länge man känner till.” (Houts kari).

Kalankasvatusta pidettiin fyysisesti ammattikalastusta raskaampana. Tämän näkökohdan toivat esiin etenkin palkkatyöntekijät, jotka ovat vuosien ajan peranneet kaloja. Monet nuoret työntekijät kokivat työnsä tilapäisluonteisena, eikä alalla ollut tarkoitus jatkaa pitkään. He olivat omistajia valmiimpia uranvaihtoon, koska heitä eivät sitoneet alalle tehdyt investoinnit. Monet lopettamista harkinneet omistajat ja työntekijät arvelivat saavansa työtä alan ulkopuolelta ammattikoulutuksensa turvin. Jotkut heistä olivat työuransa alkutaipaleella toimineet kokonaan toisella alalla joko palkkatyössä tai yrittäjänä.

Elinkeinoon harjoittajille esitettiin myös kysymys *”Kuinka paljon tulojen tulisi laskea ennen kuin lopettaisitte kalastuksen/kalankasvatuksen ja etsisitte muuta työtä?”* Kaksi viidestä ammattikalastajasta arveli, että he lopettavat kalastuksen, jos siitä saatavat tulot heikkenevät. Kalankasvattajista tätä mieltä oli reilusti yli puolet. Tulojen pienentymiseen perustuvat lopettamisaikheet olivat yleisimpiä troolikalastajien keskuudessa. Rysäkalastajat olivat sitoutuneet ammattiin tiiviimmin kuin muilla pyyntimuodoilla kalastaneet.

Kalastajia ja kalankasvatusalalla työskenteleviä pyydettiin ottamaan kantaa myös väitteeseen *”Tärkein asia punnitessani nykyisen elinkeinoni jatkamahdollisuuksia on vertailla tuntiansioitani muualta saataviin ansioihin”*. Ammattikalastajat laskivat perin harvoin tuntiansioitaan. Heistä 69 % ei ollut vertaillut omia ja muiden alojen ansioita. Vertailuja tehneitä kalastajia oli 23 %, eniten ahvenanmaalaisten keskuudessa (38 %).

Perustellessaan tuntiansioiden laskematta jättämistä ammattikalastajat kertoivat arvostavansa pikemmin työn laatua ja sisältöä kuin rahallisia ansioita. Monelle tuntiansion suuruus näytti olevan yhdentekevää, kunhan heillä on riittävästi rahaa elämiseen. Kalastajien ja kalankasvattajien mielestä heidän työhönsä sopivat huonosti aikataulut, koska elinkeinoa joudutaan harjoittamaan luonnon ehdoilla. Työajan seuraaminen veisi erään ammatin kiehtovimmista sisällöistä, vapauden.

”Jos mää menen tänä päivänä vieraalle niin tuntipalkka tulee olemaan ihan toinen - ei näillä kalansaaliilla voi verrata ollenkaan nykyistä työtä ja muuta työtä. Taloudellisesti tulisin toimeen paremmin muussa työssä, mutta en mä laske sitä viimisen päälle sitä markkaa, riittää kun saa toimeentulon.” (Ammattikalastaja, Rymättylä).

Vaikka valtaosa kalastajista ei laske tuntiansioitaan, monet seuraavat tulojen ja kustannusten kertymiä. Kalastuksen kannattavuutta arvioidessaan he puhuivat mieluummin kalan hinnan kuin pyyntikustannusten muutoksista. Siten kannattavuuden vähenemistä perusteltiin usein kalasta maksettavan hinnan alhaisuudella.

Kalankasvatusalalla työskentelevistä 66 % ei ollut vertaillut tuntiansioita muiden alojen ansioihin. Tuntiansioitaan verranneita oli 18 %. Yli puolet heistä oli työntekijöitä, jotka olivat saaneet työstään tuntipalkkaa. Kalankasvatusyritysten omistajista vain neljä oli vertaillut omia ansioitaan muiden alojen vastaaviin.

Omia tuntiansioitaan esimerkiksi palkansaajiin vertailleet ammattikalastajat ja kalankasvattajat totesivat ansioidensa jääneen pieniksi. Jotkut tuntiansiovertailuja tehneistä korostivat, että heillä on oikeus samanlaiseen elintasoon kuin muillakin elinkeinonharjoittajilla. Yksi haastatelluista ammattikalastajista oli päätenyt palkkatöihin todettuaan kalastuksesta saamansa tuntiansion vähäiseksi. Vakituinen palkkatulo tai eläkkeelle jääminen ei kuitenkaan kovinkaan monen haastatellun osalta merkinnyt kalastuksesta luopumista. Heille oli tärkeää kalastusperinteen jatkuminen suvussa ja kalastus oli myös vastapainoa arkityölle.

3.5.2. Muuttamisaikeet saaristosta

Elinkeinoharjoittajille esitettiin väite ”*Ilman kalastusmahdollisuuksia/kalankasvatusmahdollisuuksia muuttaisin alueelta pois*”. Etenkin ammattikalastajat korostivat kotiseurakkauttaan: yhdeksän kymmenestä halusi ehdottomasti pysyä synnyinseudullaan. Kalankasvattajat eivät olleet läheskään yhtä kotipaikkauskollisia kuin ammattikalastajat; kaksi viidestä piti asuinpaikan vaihtamista mahdollisena.

Kotiseudullaan ja etenkin kotitilallaan asumista monet pitivät itsestäänselvyytenä, eikä sitä haluttu erityisemmin perustella. Varsinkaan kalastajia ja kalankasvattajia ei liiemmin kiinnostanut asuinpaikan vaihdos. Maatilan omistavat olivat ankkuroituneet tiukasti kotipaikkaansa.

”Jag kan inga flytta, hus och egendom, hela ön är vårt.” (Ammattikalastaja, Nauvo).

Pelkästään kalastus tai kalankasvatus ei pidätellyt kotiseudulla, vaan myös oma tai puolison palkkatyö saariston muiden elinkeinojen parissa. Ruotsinkielisessä saaristossa jotkut kalastajista pitivät matkailuelinkeinon tulevaisuudennäkymiä niin valoisina, että saaristosta muuttamista ei voinut harkita. Matkailun ohella myös maatilatalous työllisti usein molempia puolisoita. Muuttohaluttomuutta perusteltiin myös korkealla iällä tai koulutuksen puuttumisella.

Monet ammattikalastajat olivat palkkatöissä merellisissä ammateissa. He tekivät kolmivuorotyötä rajavartijoina tai olivat töissä yhteysaluksilla, -lautoilla tai matkustajalaivoilla. Näissä ammateissa pitkät lomajaksot tarjoavat mahdollisuuden keskittyä kalastukseen.

Elinkeinoharjoittajat arvelivat, että asuinpaikan vaihtuminen todennäköisesti merkitsisi kalastuksesta tai kalankasvatuksesta luopumista ja siirtymistä palkkatyöhön. Jos näin kävisi, monet kuitenkin haluaisivat ehdottomasti jatkaa kalastusta ainakin perheen ruokakalan turvaamiseksi. Tämän takia ajatus kotiseudulta muutosta ei liiemmin houkuttelut. Myös kotikylään syntynyt ihmissuhdeverkosto merkitsi elinkeinoharjoittajille paljon. Joillakin haastatelluista oli kokemusta opiskelusta ja työskentelystä saariston ulkopuolella. Sopeutuminen tyystin toisenlaiseen elämänrytmiin oli tuottanut heille ongelmia, joten paluu kotiseudulle oli helpotus.

”De har jag prövat på. Jag var i Sverige ett par år men kom tillbaka. De är ändå så väldigt tryggt här.” (Ammattikalastaja, Kumlinge).

Muuttoa harkinneista jotkut olivat valmiita vaihtamaan kotiseutua, jos he pääsisivät taloudellisesti tärkeiden kalavesien äärelle, jossa olisi riittävät kalastusoikeudet. Kalastuksen jatkuvuuden turvaamiseksi kahdella kalastajalla oli ”varasuunnitelma”. Toinen heistä oli Saaristomeren pohjoisosassa asuva troolikalastaja, jota kiinnosti asuinpaikan vaihtaminen ulko-saaristoon, mikäli nykyisen pyyntimuodon, troolikalastuksen, harjoittaminen käy taloudellisesti tiukaksi. Hän arveli voivansa elää siellä verkkopyyntiä harjoittamalla taloudellisesti

riskittömämpää ja sosiaalisesti kestävämpää elämää. Ahvenanmaalla asuva verkkokalastaja oli puolestaan valmis vaihtamaan pyyntialueensa Etelä-Itämerelle Bornholmin vesille.

Kalastusammatin jatkamista kotiseudulla puolsivat kokemuksen kautta opitut ammatin niksit ja paikallistuntemus. Myös pyyntivälineisiin tehdyt huomattavat investoinnit saivat pysymään alalla. Työllistymistä muulle alalle ei pidetty kovin hyvänä. Kalankasvatusalalla työskentelevistä vähiten kotiseutuun sitoutuneita olivat toimintansa laajentajat ja työntekijät. Eräällä laajentajista oli laitoksia Saaristomeren ulkopuolella, muun muassa Ruotsissa, ja eräs toinen haastatelluista oli aikeissa ulottaa kalankasvatus Saaristomeren ulkopuolelle.

3.5.3. Elinkeinojen uhat ja mahdollisuudet

Ammattikalastajilta ja kalankasvatusalalla toimivilta tiedusteltiin avoimella kysymyksellä suhtautumista elinkeinon yleisiin tulevaisuuden näkymiin. Vastaajia pyydettiin arvioimaan elinkeinon tulevaisuutta myös omakohtaisesti. Paikallisia asukkaita puolestaan pyydettiin ottamaan kantaa molempien elinkeinojen tulevaisuuden näköaloihin.

Ammattikalastus

Kalastajien vastauksista puuttuivat lähes tyystin tulevaisuudesta innostuneet kannanotot. Elinkeinojen tulevaisuutta pidettiin perin synkkänä, väistyvänä tai ainakin taantuvana. Ammatti-pyyntiin uskottiin monien kohdalla muuttuvan vähitellen vapaa-ajanharrasteeksi. Kalastajat, jotka arvelivat pyyntiin tehostuvan, asuivat Saaristomeren pohjoisosassa. He arvelivat pienimuotoisen kalastuksen väistyvän ja korvautuvan troolipyynnillä. Troolipyynnin kasvuun uskovat kalastivat rysillä tai verkoilla eivätkä itse olleet valmiita vaihtamaan pyyntitapaa. Haastatellut uskoivat vankasti elinkeinon synkkien tulevaisuudenkuvien vähentävän lasten kiinnostusta jatkaa isän tai äidin ammattia. Yksikään haastatelluista ei kertonut suosittelensa lapselleen kalastajan uraa.

Ammattikalastajien keskeiset uhkakuvat koskivat kalakantojen tilaa ja kalan markkinointiin liittyviä ongelmia. Saaristomeren kalastajat olivat huolissaan saariston silakkakantojen vähenemisestä, myös joitakin askarrutti kuha- ja ahvenkantojen hupeneminen. Verkkokalastajien huolenaiheena oli särkikalakantojen voimistuminen, sillä kalojen irrottaminen verkosta oli työlästä. Kalan markkinoinnin osalta kalastajia askarrutti kalasta maksettava alhainen hinta ja luonnonkalojen kysyntään liittyvä epävakaus. Ammattikalastajat pitivät ongelmana sitä, että kalansaaliiden vaihtelut vaikuttavat välittömästi kalasta maksettavaan hintaan. Runsaat saaliit laskivat kilohintaa, ja vasta kun kala kävi heikosti pyydykseen, tukkuostajat ovat valmiit maksamaan kalasta enemmän. Yksittäiset kalastajat mainitsivat, että viljeltyjen kalojen ympärivuotinen tarjonta on nakertanut pohjaa luonnonkalan kysynnältä. Uhkakuvana pidettiin kaloista mahdollisesti löydettäviä vähäisiäkin ympäristömyrkkypitoisuuksia, joiden perusteella kalatuotteille voidaan suositella syöntirajoituksia.

Ratkaisuksi kalan markkinointiongelmien eräs kalastaja esitti osuuskuntien perustamista. Hänen mukaansa pakastamalla kalaa voitaisiin tarjontaa tasata, ja tällä tavoin kalastaja saisi pyytämästään kalasta korkeamman kilohinnan.

Muutaman kalastajan mukaan valtion tulisi kannustaa sesonkiaikaiseen pyyntiin, koska tällöin kala on pyydetävissä vähimmin kustannuksin. Heidän mukaansa kalastuksen motiivia voitaisiin lisätä myöntämällä silakalle ja joillekin muille kalalajeille hintatukea saaliiden olles-

sa runsaat. Ehdotettiin myös, että valtio tukisi vähäarvoisen kalan talteenottoa ja hyödyntämistä. Valtion maksamaa kalan kuljetustukea pidettiin saariston ammattikalastuksen jatkumisen kannalta tärkeänä.

Kalastajien mukaan valtio on lisätessään vapaa-ajankalastajien oikeuksia kaventanut ammattikalastajien toimeentuloa. Kalastajat korostivat, että valtiolla tulee olla laaja-alainen vastuu ammattikalastuksen tulevaisuudesta. He peräänkuuluttivat nykyistä tasapuolisempaa ja kokonaisvaltaisempaa elinkeinon kehittämistä. Taloudelliset tuet eivät yksistään riitä.

Haastatteluaineiston keruun aikoihin (vuosina 2001 ja 2002) hyljevahinkoja ei koettu yhtä ongelmalliseksi kuin nykyisin. Kuitenkin jo tuolloin yksittäiset kalastajat olivat kokeneet saalimenetyksiä ja hylkeiden pyydyksille aiheuttamia vahinkoja. Ongelmat rajoittuivat tuoloin vielä ulkosaaristoon, mutta kalastajat olivat kuitenkin jo yleisesti huolissaan hyljekantojen voimistumisesta. Heidän korviinsa oli kantautunut tietoa hyljevahinkojen kasvusta muualla Itämerellä. Hylkeen ohella myös merimetsojen yleistyminen huolesti.

Ammattikalastajia askarrutti yhtälailla koko Itämeren kuin lähivesien tila. On kuitenkin merkillepantavaa, että kalankasvatusta ei yhdessäkään haastattelussa mainittu vesien merkittävänä pilaajana. Väyläruoppausten mainittiin paikoin heikentäneen saariston vesien tilaa. Veden heikentynyt laatu ilmeni pyydysten limoittumisena, aiheutti kalastajille lisätyötä ja vähensi saaliita.

Kalastajien valoisimmat kannanotot kytkeytyivät vankkaan uskoon kotimaisen luonnonkalan kysynnän kasvusta. Heidän mielestään paikallinen luonnonkala pystyy jatkossa kilpailemaan ulkomailta tuotujen kalatuotteiden kanssa. Tämän uskottiin heijastuvan myös kalan hintaan, jonka uskottiin määräytyvän kalan paikallisuuden, tuoreuden ja laadun perusteella.

Paikalliset asukkaat toivoivat ammattikalastuksen säilyvän saaristoelikeinona. Vaikka ammattikalastajien määrän uskottiin vähenevän nykyisestäään ja muuttuvan aiempaa sivutoimismemmaksi, ammattikunnan katoamiseen saaristosta ei ainakaan haluttu uskoa. Kalastuskulttuurista osattiin myös olla ylpeitä, vaikka ammattikunnasta on enää vain rippeet jäljellä.

”Rymättylän vaakunakin on silakoita täynnä. Täällä oli sillipaatitkin. Monelle on harmin paikka, että talvinuottaus ei ole viime vuosina onnistunut.” (Paikallinen asukas, Rymättylä).

Paikalliset uskoivat luonnonkalan vakaan ja jopa kasvavan kysynnän turvaavan ammatin jatkumisen. Alalle toivottiin nuoria yrittäjiä. Kalastajat esittivät, että valtio lisäisi alan vetovoimaa myöntämällä nuorille alalle aikoville taloudellista tukea ja nykyistä parempia mahdollisuuksia kalastaa vuokravesillä.

Kalankasvatus

Kalankasvattajien suhtautuminen tulevaisuuteen oli kaksijakoista. Yleisesti arveltiin, että pienet yritykset saattavat lähivuosina lopettaa toimintansa kannattamattomana elleivät kykene monipuolistamaan jalostusta ja markkinointia. Toisaalta alalla jatkavien uskottiin pyrkivän laajentamaan toimintaansa hankkimalla omistukseensa lopettavia laitoksia ja ottamalla uusia kalalajeja viljeltäviksi. Haastatelluista jotkut uskoivat pienten perheyriyten tulevaisuuteen.

Vaikka kalankasvatusalalla työskentelevät näkivät alalla monia ongelmia, etenkin toiminnan laajentajat pitivät alan tulevaisuutta kiinnostavana ja haastavana. Monet näkivät kalankasvatuksen tulevaisuuden suotuisana, kunhan ala selviää kriisivaiheen yli. Heidän mielestään kalankasvatus on ammattikalastusta tärkeämpi elinkeino, koska se kykenee työllistämään saaristolaisia ja takaamaan kalan ympärivuotisen ja tasaisen tarjonnan.

Kalankasvattajien mukaan elinkeinon tulevaisuuden kannalta ratkaisevaa on, miten laitosten lupakäytäntöä tullaan kehittämään. Tähän saakka tiukka ohjaus ja elinkeinon harjoittamiseen liittyvä yleinen epävarmuus eivät ole innostaneet investointeihin. Kalankasvattajat toivoivat, että lupakäsittely etenisi nykyistä ripeämmin, lupien saanti olisi joustavaa ja palkitsisi huolellista ja kustannustehokasta yrittäjää. Ahvenanmaan kalankasvattajilla oli muita tiiviimät suhteet ympäristölupaviranomaisiin ja kasvattajat asettivat odotuksia haastattelujen aikoihin vireillä olleelle lupajärjestelmälle. Alueen kalankasvattajat korostivat, että Ahvenanmaan muita saaristoalueita syvemmät ja virtaisemmat vedet soveltuvat hyvin kalankasvatuselinkeinoon harjoittamiseen.

Kalankasvatusalalla työskentelevien mielestä kirjoloihen hintakehitys on toinen tärkeä alan tulevaisuuteen vaikuttava tekijä. Tältä osin ahvenanmaalaiset uskoivat Saaristomeren kalastajia lujemmin kalankasvatuksen tulevaisuuteen. Eräs alueen kalankasvattajista arveli, että markkinointiyhteistyötä lisäämällä voitaisiin parantaa alan kannattavuutta. Jotkut odottivat alan saavan piristysruiskeen viljelyn piiriin otettavista uusista kalalajeista.

Kalankasvattajien mukaan on tärkeää, että kotimaisen kasvatuskalan mielikuva terveellisenä ja edullisena elintarvikkeena säilyy. Kotimaisen luonnonkalan ei yksistään uskottu tyydyttävän asiakkaiden tarpeita, joten kotimaassa viljellyn kalan kysyntään oli vankka luottamus. Kuitenkin monet kalankasvattajat kaipasivat tuontirajoituksia tai minimihintaa EU:n ulkopuolelta ja etenkin Norjasta tuotavalle lohelle.

Tulevaisuuden uhkakuvana muutama kalankasvattaja mainitsi hyljekantojen voimistumisen ja yksi haastatelluista myös merimetson. Hylkeen kerrottiin tehneen erällä laitoksella vahinkoa, jonka seurauksena tuhatkunta kirjolohta pääsi vapaaksi.

Ahvenanmaalaiset kalankasvattajat arvelivat, että jos kalankasvatuksen harjoittaminen käy mahdottomaksi, myös muut alueen saaristoeinkeinot hiipuvat. Tällaisissa uhkakuvissa saaristo nähtiin vähitellen autoituvana. Sen sijaan Saaristomeren pohjoisosassa kalankasvatusalalla työskentelevät uskoivat kotikunnasta löytyvän töitä jatkossakin. Monet kalankasvattajat, jotka mahdollisesti joutuisivat luopumaan ammatistaan, arvelivat jatkavansa yritysialalla joko kotikunnassaan tai mantereella.

Paikalliset asukkaat olivat yleensä hyvin perillä kalankasvattajille annetuista ympäristövelvoitteista ja Norjassa kasvatetun lohen maahantuonnin elinkeinolle aiheuttamista ongelmista. Joidenkin haastateltujen mukaan vesiluonnolle koituvia haittoja voitaisiin vähentää parantamalla rehun laatua ja laitosten sijainninohjausta. Heidän mielestään ala tarvitsee yhteiskunnan tukea innovatiivisuuden ja kilpailukyvyn edistämiseksi. Etenkin kalanjalostuksen ja ulkomaanviennin kehittämisessä nähtiin mahdollisuuksia.

4. Organisaatioiden ja hallinnon edustajien näkemykset

4.1. Ammattikalastus – ongelmat ja tulevaisuus

Ammattikalastajajärjestöjen ja Ahvenanmaan maakuntahallituksen edustajien mukaan kalastusta koskevat päätökset eivät kohtele kalastajaryhmiä tasapuolisesti, sillä vapaa-ajankalastus on jätetty lähes kokonaan kalastuksen ohjauksen, valvonnan ja velvoitteiden ulkopuolelle. Saaristomeren pohjoisosassa haastatellun ammattikalastajien edustajan mukaan on otettava huomioon, että osa kesäsukkaista ja eläkkeellä olevista – myös pilkkijöistä – kalastaa ahkerasti ja myös myy pyytämiään kaloja, vaikka he eivät kuuluisikaan ammattikalastajarekisteriin. Ammattikalastajajärjestöjen edustajien mielestä vapaa-aikanaan kalastavien joidenkin lajien saaliit ovat niin huomattavia, että myös ammattikalastajarekisteriin kuulumattomien vaikutus kalakannoille tulisi ottaa huomioon kalastusta koskevia päätöksiä tehtäessä.

Organisaatioiden edustajat pitivät ammattikalastajien esittämiä väitteitä haukikantojen paikallisesta liikakalastuksesta todennäköisinä tai ainakin mahdollisina. Myös Pro Saaristomeri -hankkeen ja Saaristomeren uistelijat ry:n edustajat pitivät vapakalastuksen painetta kalakantoihin joillakin seudulla ”kovana”, ja siksi näiden alueiden kalastusta tulisi mahdollisesti rajoittaa. Saaristomeren vapakalastajien edustajan mukaan kalastusrajoitusten tulisi tällöin koskea myös paikallisia asukkaita. TE-keskuksen edustajan mukaan rauhoitusalueita ei voida perustaa ilman biologisia todisteita liikakalastuksesta.

Haastatellun vapakalastajien edustajan mukaan heittokalastus ja vetouistelu eivät uhkaa kalakantoja. Hänen mukaansa vapakalastajat pyrkivät liikkumaan saaristossa siten, että paikallisille asukkaille tuotetaan mahdollisimman vähän häiriötä; myös saaristoluontoa kuormitetaan niin vähän kuin mahdollista. Hän totesi, että vapakalastajat pyrkivät esimerkiksi välttämään vesillä edestakaisin ajamista ja käyttämään mahdollisimman vähän luontoa kuluttavia moottoreita. Jos ristiriitoja on esiintynyt, kyse on hänen mukaansa ollut yksittäisistä tapauksista, eikä niitä tulisi yleistää. Ongelmia on ollut lähinnä ruotsinkielisessä saaristossa, jossa asenteet uusia toimintamalleja kohtaan ovat vapakalastajan edustajan mielestä muuttuneet varsin hitaasti. Tällöin vapakalastajien on ollut vaikeaa saavuttaa keskusteluyhteyttä paikallisten kanssa.

Hallinnon edustajat katsoivat ammattikalastuksen ongelmaksi sen pienimuotoisuuden ja toimimisen harvaanasutussa saaristossa. Tällöin saaliit pysyvät niin pieninä, että jatkojalostus ja markkinointi omalla paikkakunnalla on vaikeaa. Ahvenanmaan maakuntahallituksen edustaja mainitsee kuitenkin esimerkin, jossa sivutoimiset kalastajat ovat keskenään luoneet menestyksellisen yhteistyöverkoston. Sen avulla he ovat voineet helpottaa saaliin käsittelyä, jalostusta ja markkinointia sekä saavuttaa tällä tavoin paremmat kalastusansiot. Kalastajien keskinäinen yhteenliittymä antaa joustavan mahdollisuuden vastata kalan kysynnän asettamiin haasteisiin. Maakuntahallituksen edustaja korosti myös, että jos kalastajat jalostaisivat tuotteitaan tai toimisivat samanaikaisesti matkailuyrittäjinä, he voisivat työllistää perhettään nykyistä enemmän ja päätoimisemmin.

Monet haastatellut avainhenkilöt olivat huolestuneita siitä, että perinteiset saaristoeläinkeinot eivät enää vetoa nuoriin. Saariston elävänä pysyminen tarvitsee alkutuotannon paris-

sa työskenteleviä. Ammattikalastajien edustajan mukaan saaristokunnat voisivat houkutella asukkaita kartoittamalla tyhjillään olevat kalastajatilat ja tiedottamalla niistä. TE-keskuksen ja neuvontajärjestön edustajien mukaan ammattikalastuksen merkitystä arvioitaessa on huomattava, että kalastamalla voidaan poistaa rannikkovesistä ravinteita. Tästä syystä vähäarvoisen kalan pyynnin tehostamista pidettiin tärkeänä.

Ammattikalastajien toimintaedellytysten kohentamiseksi päätoimisimmat ammattikalastajat ja hallinnon edustajat korostivat, että ammatin harjoittajien tulisi päästä uusille kalavesille nykyistä joustavammin. Heidän mukaansa kalastajien on saaliin saatavuuden helpottamiseksi saatava käyttöönsä vesialueita entistä laajemmilta alueilta. Saaristomeren kalatalouden neuvontajärjestöt ovat pyrkineet helpottamaan ammattikalastajien kalastusoikeuksien saantia Kalavedet käyttöön -hankkeen avulla kalastajien ja kalavedenomistajien sopimuksin. TE-keskuksen edustajan mukaan tulokset ovat olleet laihoja, ja siksi valtuudet ammattikalastajien kalastusoikeuksien myöntämisestä tulisi siirtää kalastusalueille.

4.2. Kalankasvatus: ongelmat ja tulevaisuus

Kalankasvattajien ja heidän järjestönsä edustajan mukaan elinkeinon keskeisenä ongelmana on se, että laitosten tuotantolupia leikataan jatkuvasti. Laitosten tuotantoluvat ovat pieniä ja lyhytaikaisia. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen edustajan mukaan he ovat tukeutuneet päätöksissään kalankasvatuksen yleissuunnitelmaan ja vuosille 1997–2005 laadittuun vesiensuojelun tavoiteohjelmaan. Niissä edellytetään ravinnekuormituksen leikkaamista lähes kolmanneksella. Ympäristöviranomaiset myöntävät, että tutkimuksissa ei ole voitu yksiselitteisesti osoittaa kalankasvatuksen aiheuttaman kuormituksen osuutta saariston kokonaiskuormituksesta. Tämä puute on hankaloittanut lupakäsittelyissä kunkin hankkeen ympäristövaikutusten arviointia. Koska laitosten ympäristövaikutusten arviointi on osoittautunut mahdottomaksi, ovat viranomaiset kokeneet helpommaksi leikata 30 % jokaisen lupahakemuksen tuotannosta.

Vain muutamaksi vuodeksi myönnettyjä määräaikaista kalankasvatuslupia viranomaisen perusteli yrittäjän elinkeinon tekemillä vähäisillä kokonaisinvestoinneilla: ”*Se on niinku helposti lopetettavissa ja helposti taas aloitettavissa uudestaan. Mut silloin, jos se olis niinku pysyvämpää, niin myöskin ne luvat olis myönnettävissä pysyvämpinä ja sit olis vaan näitä lupamääräysten tarkistamisia.*” Länsi-Suomen ympäristölupaviranomaisen mukaan tuotantolupia on alettu myöntää aiempaa pitemmille ajanjaksoille, koska tuotantoa karsimalla on voitu osoittaa, että vesien rehevöitymiskehitys on saatu hallintaan.

Kalankasvattajaliiton edustajan mukaan tuotantolupien leikkaaminen on johtanut siihen, että ammattinsa jatkuvuuden turvaamiseksi elinkeinon harjoittajat ovat joutuneet ostamaan toimintansa lopettaneiden yritysten laitoksia. Tästä syystä monien alalla toimivien luvat ja toiminnot sijaitsevat hajallaan pitkin laajaa saaristoa. Kalankasvattajat ovat näin myös joutuneet vastakkain uusien kesäasukkaiden kanssa.

Kalankasvattajaliiton edustajan mukaan kalankasvatuksen kannattavuutta voitaisiin kohentaa keskittämällä yhden tuottajan laitokset samalle vesialueelle. Ympäristölupaviranomaisen mukaan lyhytkestoiset luvat ovat antaneet kalankasvattajille tilaisuuden järjestellä laitoksen siirtoa ympäristön kannalta suotuisammille alueille. Haastateltu ympäristölupaviranomainen ihmettelee, miksi kalankasvattajat eivät liiemmin olleet käyttäneet tätä mahdollisuutta hyväkseen. Kalankasvattajaliiton edustaja puolestaan totesi, että osa Lounais-Suomen

saariston kalankasvattajista on esittänyt hakemuksissaan useita vaihtoehtoisia laitospaikkoja, joita ei ole päätöksenteossa kuitenkaan huomioitu. Niiden soveltuvuutta ei ole myöskään arvioitu.

Kalankasvattajaliiton edustajan mukaan ympäristölupaviranomaisten kireä lupapolitiikka pitää tuotannon liian pienenä, jotta kalankasvattajilla olisi taloudellisia resursseja noudattaa kaikkia velvoitteita. Tämä saattaa olla osasyynä siihen, että haastateltu ympäristölupaviranomainen koki kalankasvattajat yhteistyöhaluttomiksi ja esimerkiksi laitosten valvontakäynteihin saatettiin suhtautua nihkeästi. Viranomaisten mukaan elinkeinonharjoittajien yhteistyöhaluttomuus tuli esille myös hoitopäiväkirjan pitämisen laiminlyönteinä.

Kalankasvattajien ja kalavesien omistajien mielestä tiedotusvälineet lietsovat kalankasvatuksen vastaista julkisuuskuvaa tarkastelemalla kasvatusta vain ympäristöä pilaavana elinkeinona. Kalankasvatuksen työllistävä vaikutus sivuutetaan usein kokonaan. Jotkut organisaatioiden edustajat totesivat, että julkisessa keskustelussa tulisi kalankasvatuksen aiheuttaman kuormituksen ohella tuoda julki myös vapaa-ajantoiminnan luontoa kuormittava vaikutus.

Haastateltujen mukaan Ahvenanmaalla ympäristöviranomaisten ja kalankasvattajien välillä oli selvästi tiiviimpää vuorovaikutusta kuin Saaristomerellä. Paikallisen ympäristölupaviranomaisen mukaan ristiriitoja ilmeni myös kalastajien ja kalankasvattajien välillä. Ne eivät kuitenkaan nousseet esille ammattikalastajien haastatteluissa.

4.3. Näkemyksiä kestävästä kehityksestä

Resurssien käyttäjien ja kalaveden omistajien mukaan Lounais-Suomen saaristossa ovat vastakkain pienimuotoinen perinteisiin nojaava ammattikalastus ja vapaa-ajankalastus samoin kuin kalankasvatus ja vapaa-ajan virkistystoiminta. Molemmissa tapauksissa kohtaavat myös kaksi erilaista arvomaailmaa. Elinkeinojen harjoittajat, kalaveden omistajat ja paikalliset asukkaat painottivat vesialueiden taloudellista merkitystä, kun taas vapaa-ajanviettajät kokivat saariston virkistysalueena.

Saariston kestävä kehityksen osalta haastatellut avainhenkilöt korostivat osittain toisistaan poikkeavia seikkoja. Ekologiset arvot painoutuivat ympäristöviranomaisten näkemyksissä. Heidän mukaansa ekologista seurantajärjestelmää tulisi kehittää sellaiseksi, että saataisiin nykyistä selvempi ja yksiselitteisempi käsitys kalankasvatuksen ympäristövaikutuksista. Päätöksiä olisi tällöin helpompi perustella ja siten voitaisiin välttyä merkittäviltä ristiriidoilta. Toinen ympäristölupaviraston edustajista totesi, että hänen pitää toimessaan tarkastella kalankasvatusta vain ekologisesta näkökulmasta, vaikka hän mielellään näkisi myös laajempia kokonaisuuksia.

Elinkeinoja edustavien organisaatioiden mukaan elinkeinojen sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys ovat jääneet taka-alalle. Vaikka TE-keskuksen edustaja korosti kalakantoja koskevan biologisen tiedon merkitystä päätösten perusteena, hän katsoi myös elinkeinoja koskevan tutkimuksen tärkeäksi. Kalastajia edustavien organisaatioiden mukaan tutkimuksia tulisi suunnitella yhteistyössä ammattikalastajien kanssa. Ahvenanmaan maakuntahallituksen edustajan mukaan viranomaisten tulisi ottaa huomioon, että ammattikalastus on lähtökohdiltaan erilaista eri puolilla saaristoa. Esimerkiksi silakanpyynnin edellytykset ovat parhaimmat Saaristomeren pohjoisosassa, kun taas lohenpyyntiin soveltuvat parhaiten Ahvenanmaan vesialueet. Tästä johtuen kalastajilla on usein erilaiset kalavedet sekä pyynti- ja markkinointistrategiat. Ka-

lastajien keskinäisen yhteistyön mahdollisuuksia heikentää myös se, että he asuvat hajallaan saaristossa.

Avainhenkilöiden mielestä ammattikalastuksen ja kalankasvatuksen suunnittelun kannalta olisi tärkeää, että valtiovalta edistäisi arvokeskustelua siitä, miten saaristoa tulisi kehittää ja mikä asema siinä olisi elinkeinoilla ja vapaa-ajan toiminnoilla. Monet haastatellut pitivät kalatalouden alalla toimivien sektoreiden välisen yhteistyön kehittämistä tärkeänä. Heidän mukaansa kokonaisvaltaisen näkemyksen puuttuminen jarruttaa eri toimijoiden välisen yhteistyön ja verkostojen syntymistä sekä vaikeuttaa saaristoelinkeinojen suunnittelua.

Saaristomeren ammattikalastajien edustajan mukaan toimijoiden keskinäisen vastuun ja yhteistyön kehittämistä hillitsee kieliraja, johon liittyy myös erilainen toimintakulttuuri. Hänen mukaansa yhteistyötä voitaisiin edistää kehittämällä kalatalousalan neuvontajärjestöille yhteisiä tavoitteita. Organisaatioiden nykyistä tiiviimpi yhteys ammattikuntaan voisi nostaa järjestäytymisastetta, mikä myöskin edistäisi Suomen Ammattikalastajaliiton vaikutusmahdollisuuksia.

Resurssien käyttäjien edustajat olivat sitä mieltä, että ristiriitojen lieventämiseksi tulisi pohtia vesialueiden käyttäjien keskinäisten vastuiden ja velvollisuuksien jakamista. Ahvenanmaan maakuntahallituksen edustajan mukaan alueen vapaa-ajankalastajat ja matkailuyrittäjät ovat ottaneet esimerkiksi vastuuta kalavesien hoidosta muun muassa kuljettamalla hauenmätä paikalliselle kalanviljelylaitokselle.

Ammattikalastajien ja vapaa-ajankalastajien välisten näkemyserojen kaventamiseksi esitettiin vuorovaikutuksen lisäämistä. Saaristomeren vapakalastajien edustaja esitti, että ruotsinkieliset virkistyskalastajat ottaisivat vetovastuuta kiistojen ratkaisemisessa. Haastatellut avainhenkilöt pitivät tarpeellisena järjestää neuvotteluja, joissa ristiriitoja ratkoisivat ammattikalastajien, kalaveden omistajien ja vapaa-ajankalastajien mukana myös hallintoviranomaiset.

Kalankasvatuksen osalta pidettiin tärkeänä elinkeinon ja intressitahojen välisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittämistä. Länsi-Suomen ympäristölupaviranomaisen mukaan kalatalousviranomaisella voisi olla ympäristökeskuksen kanssa koollekutsujan ja neuvotteluja ohjaavan rooli. Hänen mukaansa molemminpuolinen tietämyksen lisääminen ja vuorovaikutus toisi kalankasvattajille vastuuntuntoa, ja tällöin esimerkiksi laitosten valvontaa voitaisiin vähentää. Kalankasvattajaliiton edustaja kaipasi avoimia keskusteluja kalankasvattajien ongelmien kartoittamiseksi ja ratkaisujen etsimiseksi.

Lounais-Suomen ympäristökeskuksen edustajan mukaan ”kansalaiskuuleminen” ei ole parantanut hankkeen hyväksyttävyyttä ja eri intressiryhmien yhteistyön edellytyksiä. Hänen mukaansa parempaan tulokseen on päästy tilaisuuksissa, joissa on mukana asiantuntijoita eri osapuolten edustajien lisäksi. Vaikka kalankasvattajien näkemyksiä kuunnellaan yhä enemmän ja heiltä pyydetään lausuntoja ja näkemyksiä, niiden vaikutus päätöksentekoon on jäänyt kyseenalaiseksi. Neuvotteluissa mukana ollut kunnanjohtaja peräänkuulutti kärsivällisyyttä: vuoropuhelun käynnistyminen on ollut tärkeä avaus, ja tuloksia alkaa näkyä vasta vuosien kuluttua.

Ympäristölupaviraston edustajan mukaan joko TE-keskus tai ympäristökeskus voisivat koordinoida eri osapuolten välisiä neuvotteluja. Kalankasvattajaliiton edustajan mukaan TE-keskus voisi olla aktiivinen laitosten sijainnihjaukseen liittyvissä kysymyksissä kartoittamalla kalankasvatukselle soveltuvia vesialueita. Liiton edustajan mukaan yhteistyöryhmässä

tulisi olla kalankasvattajien ohella ympäristöviranomaisten, kuntien ja kesäasukkaiden edustus. Tätä kautta voitaisiin päästä avoimeen keskusteluun ja oikoa vääriä oletuksia. TE-keskuksen edustajan mukaan kalankasvatuksen ohella myös eri käyttömuotojen välisiä ristiriitoja voitaisiin vähentää kaavoittamalla vesiä eri käyttötarkoituksiin ja tällöin rannikkoalueille tulisi laatia käyttö- ja hoitosuunnitelmia. Hänen mukaansa kaavoitusvalta voitaisiin antaa esimerkiksi ympäristökeskuksille.

Saaristomerellä kunnat ovat paikoin vahvasti tukeneet ammattikalastusta ja kalankasvatusta. Haastateltu kunnanjohtaja totesi, että elinkeinoa on tuettu vuokraamalla vesiä kalankasvattajille. Kunnan edustajan mukaan Saaristomeren kunnat ovat aktiivisesti pyrkineet tukemaan sekä kalankasvatusta että matkailua, eikä niitä ole nähty toistensa kilpailijoina.

5. Johtopäätökset

5.1. Yhteisöjen uudet haasteet

Haastatellut kalastajat, kalankasvattajat ja paikalliset asukkaat ovat yleensä hyvin selvillä toistensa työstä ja arkipäivän ongelmista. Saaristolaisten sosiaalinen kenttä muodostuu suhteellisen pienestä määrästä ihmisiä, joiden joukossa huomattava osa on – tai on aikoinaan ollut – ammattikalastajia, kalankasvatusalalla työskenteleviä ja molempien elinkeinonharjoittajien sukulaisia. Usein saariston asukas kuuluu johonkin vesien käytöstä vastuuta kantavaan organisaatioon (esimerkiksi osakaskuntaan), mikä tuo vuorovaikutussuhteisiin monipuolisuutta ja vahvistaa yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Kanssakäymiseen liittyy yhdessä tekemistä ja intressien sovittamista päämäärien saavuttamiseksi.

Tulosten mukaan ammatinharjoittajat ja paikalliset asukkaat tukevat eniten toisiaan harvaan asutuissa saariston osissa, osa-alueista Ahvenanmaalla ja Saaristomeren eteläosassa. Sen sijaan Saaristomeren pohjoisosassa, joka sijaitsee lähellä mantereen kasvukeskuksia, tilanne on hieman toisenlainen. Siellä meri ei ole kaikille asukkailla tärkeä tai edes tuttu toimintaympäristö, sillä moni asukas hankkii elantonsa ”ei-mereisestä” ammatista. Saaristomeren pohjoisosassa paikalliset ihmiset eivät kohtaa vesillä liikkuvia ja sieltä toimeentuloa hankkivia yhtä helposti ja luontevasti kuin lossiyhteyksien tai yhteysalusten takana asuvat, jolloin ammattikalastus ja kalankasvatus jäävät usein etäisiksi.

Saaristolaiset ovat vahvasti juurtuneet kotiseutuun, ja tiivis keskinäinen vuorovaikutus on ollut olennainen osa yhteisöjen arkea. Vaikka paikalliset arvot ja perinteet ovat edelleen tärkeitä, yhä useimmat kalastajaruokakunnat ovat nähneet matkailussa lisäansiomahdollisuuden. Monet perheyrietykset ovat järjestäneet saaristoon lomailemaan tulleille ohjattuja kalastusmatkoja ja mökkivuokrausta (Salmi ym. 2004a). Ammattikalastajat eivät siis enää pelkästään myy kalatuotteitaan, vaan tarjoavat myös asiantuntemustaan. Osapuolet ovat monesti pitäneet kokemusten ja tietojen vaihtoa antoisana. Luontevat kohtaamistilanteet ovat lisänneet saaristossa asuvien ja sinne virkistäytymään tulevien kanssakäynnin edellytyksiä (Salmi ym. 2001). Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että kesäasukkaat ovat paikallisten asukkaiden tavoin olleet huolissaan saariston palvelupisteiden vähenemisestä ja kalasatamatoimintojen kuihtumisesta.

Viime vuosikymmenellä käynnistynyt vallan keskittyminen paikallisyhteisön ulkopuolelle on aiheuttanut yhteisöllisyyden murenemistä. Aiemmin yhteisenä asiana pidetty kalakan-
tojen hoito ei saaristolaisia liiemmin enää innosta, koska hyödyn katsotaan ensisijaisesti va-
lunan vapaa-aikoinaan kalastaville. Lisäksi Saaristomeren osakaskuntien ja kalastusalueiden
aktiivisuutta on nakertanut viehelain ohella myös vuonna 2001 voimaan astunut yhteisaluelaki
(Pelkonen 2005). Paikoin paikallisten asukkaiden ulkopuolisuuden tunnetta vahvistaa se, että
saaristoon virkistäytymään tulevilla katsotaan olevan yhteyksiä valtaeliittiin ja monet tulijoista
ovat korkeasti koulutettuja (Salmi ym. 2004b). Kalaelinkeinojen harjoittajilta ja paikallisilta
puuttuvat usein suorat yhteydet hallintoviranomaisiin, ja osittain tästä syystä heidät on toisi-
naan leimattu ”kehityksen vastustajiksi” (Lettinen 2004).

5.2. Yhteistyö luo perustaa uusille yritysideoille

Sosiaalisesti kestävä kehitys edellyttää, että saariston toimijat lisäävät aktiivisuuttaan ja etsivät
uusia muotoja yhteisöllisyyden edistämiseksi. Valta- ja vastuukysymykset ovat paikallisella
tasolla muuttuneet samalla kun valtion keskitetty suora ohjaus on vankistunut. Tässä tilantees-
sa vakituisten asukkaiden ja vapaa-ajanasukkaiden keskinäinen vuorovaikutus ja yhteistyö ko-
rostuu. Etenkin ammattimaisten kalastajien ja loma-asukkaiden edellytykset keskinäisen vu-
rovaikutuksen lisäämiseen ovat muuttumassa suotuisammiksi. On huomattava, että kalastajilla
on vesillä liikkumiseen liittyvää monipuolista ammattitaitoa ja osaamista, josta olisi hyötyä
vapaa-ajansektorin toimijoille (Salmi ym. 2004a). Tämän suuntaisen osaamisen ja vapaa-ajan
sektorin tarpeiden selvittäminen olisi tärkeää, koska se loisi perustan yhteistyömuodoille ja
uusille yritysideoille.

Sosiaalisesti kestävä matkailun kehittämisessä keskeisenä tavoitteena tulisi pitää pai-
kallisväestön tarpeiden huomioon ottamista ja paikalliskulttuurin kunnioittamista yhteisöjen
elinvoiman perustana ja henkisenä pääomana (Siivonen 2002). Paikallisten toimijoiden, kuten
kuntien, asema alkutuotannon parissa työskentelevien ja vapaa-ajan sektorin intressien yhteen
sovittajina kasvaa. Monen saaristokunnan tavoitteena on edistää alueelle suuntautuvaa matkai-
lua, myös vapaa-ajankalastusta. Tästä syystä olisi syytä entistä enemmän kiinnittää huomiota
saaristoon virkistäytymään tulevien ja elinkeinon harjoittajien kohtaamistilanteiden sisältöön
ja muotoihin (Siivonen 2002). Elinkeinojen harjoittajat voivat pitää esimerkiksi avointen ovien
päiviä, tai kunnat voisivat järjestää kesäjuhlia, joissa kalastuskulttuuri, kalatuotteet, kalastajat
ja kalankasvattajat ovat vahvasti edustettuina. Tämä on omiaan edistämään matkailua, joka
ottaa huomioon paikalliset arvot ja intressit ja joka siten samalla vahvistaa saariston ja koko
kunnan taloudellista ja sosiaalista toimintaa (Salmi 2008). Kasvava vuorovaikutus voi myös
tukea kalasta elantonsa hankkivien mahdollisuuksia saada uusia vesialueita vuokralle ja edis-
tää saaristokulttuuriin kuuluvien pelisääntöjen tunnetuksi tekemistä.

Ammattimainen kalastus ja kalankasvatus ovat sopeutuneet ulkoa tulleisiin muutospai-
neisiin eri tavoin. Useimpien haastateltujen mukaan lainsäädännössä ja elinkeinojen kehit-
tämishjelmissä tulisi ottaa huomioon saariston kalatalouselinkeinojen sesonkiluonteisuus ja
useiden tulonlähteiden yhdistämiseen perustuva elinkeinotoiminta. Pienimuotoinen ja moni-
toiminen elinkeino kykenee joustavasti vastaamaan yhteisön sisältä ja ulkopuolelta, esimer-
kiksi vapaa-ajan sektorilta, tuleviin odotuksiin. Toisaalta kalankasvatusalalla pienet perheyri-
tykset ovat joutuneet suurten kustannusten puristuksiin ja monet ovat joutuneet lopettamaan.

Esimerkiksi kalanviljelylaitosten saaminen tietokoneohjattujen ruokintajärjestelmien piiriin edellyttää riittävän suurta laitoskokoa ja pieniä etäisyyksiä laitosten välille (Anttalainen 2006). Yhtenä ratkaisuvaihtoehtona tämänsuuntaiselle kehitykselle on, että kalankasvattajat keskittäisivät toimintansa tietyille alueille, joissa he voisivat keskinäisen yhteistyön kautta jatkaa ammattiaan ja saavuttaa tätä kautta kustannusetuja.

Kalastajien yritysprofiilin laajentamista kalastuksesta jalostukseen ja suoramyyntiin rajoittavat ajan puute, laajennetun toiminnan vaatimat lisäinvestoinnit sekä käytännön ongelmat toimintojen yhteensovittamisessa. Yhtenä ratkaisuna on esitetty kalastajien keskinäistä verkostoitumista. Siinä kalastajat voivat yhdistää osaamisalueitaan ja intressejään, mikä voi taata asiakkaille paremman palvelun ja kalatuotteiden saatavuuden. Tässä tapauksessa on tärkeää, että osapuolet tunnistavat lainsäädännön suomat mahdollisuudet ja toisaalta myös yhteisöjen asettamat vastuut ja velvollisuudet.

Haastateltujen mielestä viranomaiset ovat ensisijaisesti tukeneet elinkeinojen tehostamista ja saaristossa tapahtuvaa vapaa-ajanviettoa. Sen sijaan monitoimisen perheyrittämisen toimintaedellytysten kehittäminen on jäänyt taka-alalle. Elinkeinojen harjoittajat ja kalankasvatusalalla työskentelevät haluavat viranomaisten ottavan aiempaa paremmin huomioon molempien elinkeinojen monimuotoisuuden. Tiivistämällä yhteistyötä kalastajien ja kalankasvattajien, samoin kuin hallinnon ja paikallisten toimijoiden, kesken voidaan saavuttaa kauaskantoisia tavoitteita. Saaristomeren pohjoisosassa onkin viime vuosina toiminut yhteistyöryhmiä, joissa kalataloutta pyritään kehittämään paikallisesta näkökulmasta (Ranta-aho 2005, Rannikko ja Helminen 2006). Esimerkiksi Saaristomeri-Life 2001–2004 -hankkeen tavoitteena oli alueellisen yhteistyön kehittäminen eri intressiryhmien välillä, millä edistettiin ympäristön ja elinkeinojen välistä tasapainoa sekä tehostettiin vesialueiden käyttöön liittyvää suunnittelua (Ranta-aho 2005). Tapaamisen keskeisin hyöty oli vastakkaisten osapuolten saaminen yhteisen pöydän ääreen ja sen tuloksena yhteisymmärryksen saavuttaminen monissa keskeisissä kysymyksissä. Jatkossa on syytä lisätä luontevaa kanssakäymistä esimerkiksi kesäasukkaiden ja kalankasvattajien välillä.

Viitteet

- Anttalainen, A. 2006. Vesiviljelyn sijainninohjaushanke. L-S Kalatalouskeskus ry. *Kalahaavi* 1/2006. s. 12.
- Lettinen, E. 2004. Saaristolaisten kokemus omasta kulttuuristaan. Eläminen merestä ja meren kanssa. *Turun yliopiston julkaisuja* 221. Turku. 252 s.
- Pelkonen, J. 2005. Merellisen kalastusalueen toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset 1983-2005. *Kalahaavi* 1. s. 8.
- Rannikko, P. 2004. Sosiaalinen kestävyys syrjäisen maaseudun metsätaloudessa. Kirjassa Ari Lehtinen & Pertti Rannikko (toim.): *Leipäpuusta arvopaperia. Vastuun ja oikeudenmukaisuuden haasteet metsäpolitiikassa*. Metsälehti Kustannus, Helsinki. 448 s.
- Rannikko, P. & Helminen, R. 2006. Vakka-Suomen ja Väinänmeren kestävä kalatalouden tavoiteohjelma. *Kalahaavi* 1. s. 6.
- Ranta-aho, K. 2005. Ehdotus Varsinais-Suomen rannikkoalueen hoito- ja käyttöstrategiaksi (tiivistelmä). *Kalahaavi* 1. s. 10.
- Salmi, J., Muje, K., Salmi, P. & Virtanen, P. 2001. Paikallinen vesialuehallinto ja muuttuva kalastus. Velkuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä. *Kala- ja riistaraportteja* 238.

- Salmi, J., Mäkinen, T., Salmi, P. & Seppänen, E. 2004a. Rannikkokalastus ja kalankasvatus Lounais-Suomen saaristossa. AQCESS-hankkeen sosio-ekonomiset havainnot. *Kala- ja riistaraportteja* 312. 56 s.
- Salmi, J., Nordquist, J., Mäkinen, T. & Salmi, P. 2004b. Kalankasvatus saaristoelinkeinona. Saaristomeren ja Ahvenanmaan kesäasukkaiden näkemyksiä kalankasvatuksesta ja kestävästä kehityksestä. *Kala- ja riistaraportteja* 317. 31 s. + 5 liitettä.
- Salmi, J. 2008. Onko kalastajan perimästä luonto- ja paikallistietämyksestä matkailun avuksi? Kirjassa Hiedanpää, J.; Salmi, J. ja Ylikoski, K. (toim.) Yhteisöllinen kekseliäisyys ja kansalaistoiminta, STAY-ryhmä. Pori. 159 s. Salmi, J., Muje, K., Salmi, P. & Virtanen, P. 2001. Paikallinen vesialuehallinto ja muuttuva kalastus. Velkuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä. *Kala- ja riistaraportteja* 238. 52 s. + 4 liitettä.
- Siivonen, K. 2002. Kulttuuri – matkailun hyödyke vai paikallista elämää? Julkaisussa Nurminen, H. (toim.) *Elämää ja elämyksiä saaristossa. Näkökulmia kestävään matkailuun*. Kirja-Aurora. Turku. 192 s.

JULKAISIJA

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Viikinkaari 4

PL 2

00791 Helsinki

Puh. 0205 7511, faksi 0205 751 201

www.rktl.fi